

DARÁNYI IGNÁC TERV

**Érsekhalma-nemesnádudvari löszvölgyek
(HUKN20033)
NATURA 2000 terület fenntartási terve**

**Akusztika Mérnöki Iroda Kft.
6500 Baja, Szent László u. 105. sz.
Munkaszám: BM 005397**

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

A NATURA 2000 fenntartási terv elkészítésében közreműködők:

*A téma szakmai
koordinátora:*

Tan Attila

*projektvezető, Akusztika Mérnöki Iroda
Kft., ügyvezető, élelmiszeripari
gépészmérnök, munkavédelmi- és
környezetvédelmi szakmérnök*

*A vállalkozó
képviselője:*

Kalmár Viktória

*projektvezető-helyettes, Akusztika Mérnöki
Iroda Kft., irodavezető, minőségügyi
munkatárs, munkaügyi szervező, angol nyelv
és irodalom szakos tanár*

*A projekt szakmai résztvevője, a terv
készítője:*

Agócs Gábor

*megbízott táj- és természetvédelmi szakértő,
erdésztechnikus,
okl. környezetmérnök*

Köszönetnyilvánítás

Köszönet illeti a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársait a NATURA 2000 fenntartási terv elkészítésében való közreműködéséért.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Natura 2000 fenntartási terv	4
1. A terület azonosító adatai	4
1.1. Név	4
1.2. Azonosító kód	4
1.3. Kiterjedés	4
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek bemutatása	4
1.5. Érintett települések	5
1.6. Egyéb védelettségi kategóriák	5
1.7. Tervezési és egyéb előírások	5
2. Veszélyeztető tényezők	7
3. Kezelési feladatok meghatározása	10
3.1. Természetvédelmi célkitűzések, a terület rendeltetése	10
3.2. Kezelési javaslatok	11
3.2.1. Élőhelyek kezelése	12
3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhely-fejlesztés	32
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	32
3.2.4. Kutatás, monitorozás	33
3.2.5. Mellékletek	34
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdon viszonyok függvényében	41
3.3.1. Agrártámogatások	41
3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer	41
3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer	42
3.3.2. Pályázatok	44
3.3.3. Egyéb	44
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	45
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	45
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	47
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	49

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1. 1. Név

Érsekhalma-nemesnádudvari löszvölgyek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

1. 2. Azonosító kód

HUKN20033

1. 3. Kiterjedés

240,26 ha (A terület 6 különböző egységből áll.)

1. 4. A kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és/vagy fajok

Közösségi jelentőségű élőhely-típus	Natura 2000 kód
*Szubkontinentális peripannon cserjések	40A0
*Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia) fontos orchidea-élőhelyei	6210
*Síksági pannon löszgyepek	6250

*kiemelt jelentőségű élőhely-típus

Közösségi jelentőségű növényfaj

A területen nincs jelölő növényfaj.

Közösségi jelentőségű állatfaj

A területen nincs jelölő állatfaj.

1. 5. Érintett települések

Bács-Kiskun megye: Császártöltés, Érsekhalma, Nemesnádudvar

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1. 6. Egyéb védettség kategóriák

Országos jelentőségű védett természeti terület: A 6 egységből álló NATURA 2000 terület egyik területe az Érsekhalmai Hét-völgy Természetvédelmi Terület. A TT-t a 23/1998. (VII.10.) KTM rendelet hirdette ki. Érintett ingatlan: Érsekhalma külterületi 016 hrsz. Kiterjedése 25,8 ha.

A védett terület természetvédelmi kezeléssel járó feladatait a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság látja el. A többi 5 területegységnek országos vagy helyi védettsége nincs.

Országos Ökológiai Hálózat: A terület legnagyobb arányban magterületként (90%, 5 területegység) azonosított, kisebb részben (10 %, 1 területegység) nem tartozik bele.

1. 7. Tervezési és egyéb előírások

A) A tervezési területre vonatkozó tervek

- Magyarország Vízyűjtő-Gazdálkodási Terve, 2010 Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, Budapest
- Körzeti Vadgazdálkodási terv, 2007 Bács-Kiskun megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság Vadászati és Halászati Osztály, Kecskemét
- Körzeti Erdőterv, MGSZH Erdészeti Igazgatóság, Kecskemét, Hajósi Erdészeti Tervezési Körzeti második erdőterve (Érvényes: 2010. január 1. – 2019. december 31.)
- Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve, 2011, Bács- Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 19/2011. (XI.29.) önkormányzati rendelete, Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés 190/2011. (XI.25.) Kgy. határozata

Településrendezési tervek:

Császártöltés: nincs érvényben lévő településrendezési terv a településen

Érsekhalma: nincs érvényben lévő településrendezési terv a településen

Nemesnádudvar:

- Nemesnádudvar Község Képviselő-testületének 13/2002. (IX.30.) Ök. rendelete a településrendezési tervről és a helyi építési szabályokról

B) A tervezési területre vonatkozó előírásokat tartalmazó jogszabályok

- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény;
- Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény;
- A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény;
- A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény;
- Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény;
- A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény;
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet;
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet;
- Az Érsekhalmi Hét-völgy Természetvédelmi Terület létesítéséről szóló 23/1998. (VII. 10.) KTM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételeinek részletes szabályairól szóló 43/2012. (V. 3.) VM rendelet;
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet;
- A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet;

-
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet;
- A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján az Európai Unió által társfinanszírozott mező- gazdasági területek erdősítéséhez nyújtott támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 132/2004. (IX.11.) FVM rendelet;
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 46/2009.(IV.16.) FVM rendelet;
- A Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerről szóló 115/2003. (XI. 13.) FVM rendelet;
- 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet a 2012. évi körzeti erdőtervezésre vonatkozó tervezési alapelvekről, valamint az érintett körzeti erdőtervek alapján folytatott erdőgazdálkodásról.

2. Veszélyeztető tényezők

A területen belül ható veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	H	70	*6250 Síksági pannon lőszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása

J03	egyéb élőhely átalakulások	H	70	szukcessziós folyamatok során erőteljes cserjésedes hatására a *6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A02	művelési mód változása	M	20	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A03.03	kaszálás felhagyása, hiánya	M	60	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A04.01	intenzív legeltetés	M	15	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
K02	természetes élőhely átalakulások, szukcessziós folyamatok	M	50	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A04	legeltetés	L	40	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
G01	szabadtéri sportok, szabadidős tevékenységek	L	5	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes

				száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
D01	utak	L	5	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	L	5	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása

A területre kívülről ható veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
B02	erdőgazdálkodás (beleértve az ültetvényeket is)	H	30	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	H	30	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása, térhódításával csökken a jelölő *40A0 Szubkontinentális peripannonn cserjések kiterjedése
I02	problémát jelentő őshonos fajok	H	30	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik

				(FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása, egybibés galagonya térhódításával csökken a jelölő *40A0 Szubkontinentális peripannon cserjések kiterjedése
A06	egyéves vagy évelő lágyszárú növénytermesztés	M	10	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	10	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
A08	trágyázás	M	5	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
E01	városi környezet, lakóterület	M	5	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása
J01	tűz és tűz visszaszorulása	M	10	*6250 Síksági pannon löszgyepek és *6210 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-lelőhelyei jelölő élőhely csökkenése és/vagy degradálódása

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzés:

A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése az azon található, a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhely-típusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

Fő célkitűzés, hogy a jelölő élőhelyek kiterjedése és konnektivitása ne csökkenjen. Ennek érdekében a jelölő pusztai élőhelyek és fajok állományainak térbeli kapcsolatait rontó, természetvédelmi célt nem szolgáló erdőtelepítések kerülendők.

A *6250 (síksági pannon löszgyep) és *6210 (meszes alapkőzetű féltermészetes gyepek) jelölő élőhelyek típusonként külön összesített területük legalább 10%-án növekedjen, elsősorban a tájidegen inváziós növényfajok irtása, a szántóterületekről eredő zavaró hatások mérséklése és a gyepezési gyakorlat javítása – így a legeltetett állatok mennyiségének, fájának és fajtajának optimalizálása, a túllegeltetés és alullegetetés megszüntetése, a szükségtelen tisztítókaszálások visszaszorítása, a mozaikos, hagyásterületes kaszálási gyakorlat terjesztése, a kaszálási módok diverzifikálása – révén.

A *6250 (síksági pannon löszgyep) élőhelyhez közvetlenül kötődő védett növényfajok (pl.: tarka sáfrány (*Crocus reticulatus*), tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), sömörös kosbor (*Orchis ustulata*), pókbangó (*Ophrys sphegodes*), sárga len (*Linum flavum*), csajkavirág (*Oxytropis pilosa*), tarka nőszirm (*Iris variegata*), törpe nőszirm (*Iris pumila*)) állományának megőrzése, illetve ezen jelölő élőhely területének növelésével együttjáró állománynövekedése.

A *40A0 (szubkontinentális peripannon cserjések) élőhely-foltjainak kiterjedése ne csökkenjen az őt veszélyeztető inváziós fásszárú vagy őshonos fajok által. Fajkészletének diverzitása ne csökkenjen, az egyes élőhely-foltok térbeli összeköttetését célzó élőhely-fejlesztések, kezelések támogatandók. Az élőhelyhez kapcsolódóan a meglévő törpemandula (*Amygdalus nana*) és a jajrózsa (*Rosa spinosissima*) állományának megőrzése fontos természetvédelmi feladat.

3. 2. Kezelési javaslatok

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján **„(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”**

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében

azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

Kezelési egységek

A természetvédelmi szempontból javasolt kezelések egységesebb átláthatósága érdekében

kezelési egységeket (KE) határozunk meg, melyeket hasonló jellegű és azonos kezelési eljárást igénylő élőhely-foltok/egységek alkotnak (alapját az ÁNÉR élőhely-térkép adja). A kezelési egységek lehatárolása nem követi az ingatlan-nyilvántartási határokat, mivel a valós és a tényleges területhasználat ettől jelentősen eltérhet, jellemzően természetes határokat követ a lehatárolás (vízfolyás, fasor, út, árok, töltés, táblahatár, stb.).

A kezelési egységek lefedik a teljes tervezési területet.

Közöttük található olyan részek is, amelyek a jelenlegi területalapú agrártámogatási rendszerben nem tartoznak a hasznosított mezőgazdasági területek közé (HMT), pl. mezsgyék, fasorok,

mocsarak, vízállások. A kezelési egységeknél gazdálkodási jelleg szerint csoportosítva meghatározzuk azon intézkedéseket, amelyeket a közösségi jelentőségű élőhely és/vagy a faj megőrzése érdekében javasolunk, illetve az élőhely-fejlesztési lehetőségekre is kitérünk.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A fenntartási tervben szereplő előírás javaslatok meghatározása – művelési ághoz kötötten – élőhely-típus szintjén történt.

Külön jelenítjük meg a terület fenntartására vonatkozó gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat, illetve a gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatokat.

A kezelési javaslatokat elkülönítjük az élőhely-típusok és fajok megőrzése érdekében kötelezően betartandó előírásokra és önkéntesen vállalható (választható) előírás-javaslatokra.

Fontos hangsúlyozni, hogy ezen kezelési előírási javaslat sablonokat a szöveges indokló rész egészíti ki a kódtáblában nem található, specifikus, területre jellemző kezelési javaslatokkal.

A tervezési területen élőhelyi jellemzők és gazdálkodási-hasznosítási szempontok alapján az azonos kezelést igénylő élőhelyekre vonatkozóan 10-féle kezelési egységet határoztunk le.

Ezen kezelési egységek a következők:

KE1: Löszgyepek és további természet-közeli és regenerálódó gyepek

KE2: Tájidegen, löszparti erdők

KE3: Homoki fenyőerdő

KE4: Galagonyacserjések

KE5: Őshonos facsoportok

KE6: Törpemandulás sztyeppcserjések

KE7: Szántók

KE8: Ülepítő, tározó vízfelülete

KE9: Löszfalak megőrzése

KE10: Telephely fenntartása

A kezelési egységek térképi lehatárolását és megjelenítését a Mellékletben található 5. számú térkép – Kezelési egységek tartalmazza.

A) Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok:

Itt azokat a gazdálkodáshoz nem köthető javaslatokat fogalmaztuk meg, amelyek az egész Natura 2000 területre általánosan érvényesek (A kezelési egységek (KE) esetenként tartalmaznak további gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatokat is.):

- A tervezett területen kivett területek arányának növekedése nem támogatandó.
- Bányászat (homok, lösz), bányatelek nyitása nem támogatandó.

Technikai sporttevékenység (quad, off-road) nem támogatandó. Turisztika szempontjából a terület látogatása korlátozott létszámban, kizárólag az utakon javasolt, tömegturizmus jelenléte nem támogatandó. Turizmus fejlesztése földtani képződményekkel, kulturális örökségek (földvár) együttes bemutatóhelyeivel javasolt összekötni. Bármely olyan földhasználati tevékenység kerülendő, mely a természeti értékeket (pl. védett növényfajok), a tájképet vagy a feltárás szelvényét veszélyeztetheti. Így különösen nem támogatandó a gépjárművel történő behajtás, beépítésre szánt terület kijelölés, villamos hálózati elem kiépítés, nagynyomású gáz- és olajvezeték átvezetés.

B) Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok:

Egész területre vonatkozó, gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Ez a fejezet tartalmazza azokat a gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatokat, amelyek kezelési egységektől függetlenül a teljes Érsekhalma-nemesnádudvari löszvölgyek kiemelt jelentőségű természet megőrzési területre érvényesek vagy javasolhatóak. Az ezen felüli gazdálkodáshoz köthető általános javaslatokat az egyes KE (kezelési egységek) határozzák meg.

Az alábbiakban az erdőgazdálkodás és vadgazdálkodás tekintetében az egész területre vonatkozó általános kezelési javaslatok kerülnek ismertetésre:

Erdőgazdálkodás:

Az érintett NATURA 2000 területen belül található erdőrészekre a jóváhagyott Hajósi Erdészeti Tervezési Körzeti második erdőterve (Érvényes: 2010. január 1. – 2019. December 31.) a legfőbb szabályzó dokumentum.

Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tüzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírása: az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló *2009. évi XXXVII. törvény*; az erdők tűz elleni védelméről szóló *4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet*. Elsősorban: a tüzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdőtűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növény-egészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.

Az erdőterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában is a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

Vadgazdálkodás:

- A tervezési terület által érintett vadgazdálkodási egységek érvényes vadgazdálkodási üzemtervei értelmében a Natura 2000 területeken nem megengedett olyan tevékenységet folytatni, amely a jelölő élőhelytípusok fennmaradását veszélyezteti.

--A vadgazdálkodási üzemterv természetvédelmi szempontú előírásainak értelmében előzetesen egyeztetni javasolt a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal minden olyan tevékenység végzése előtt, amely a fenti állapot bekövetkezését eredményezheti, de különösen vadászati létesítmény, berendezés (les, cserkelőút, szóró, sózó, dagonya, stb.) elhelyezése esetén. Ezek kialakítása során törekedni kell a területre/tájegységre jellemző anyagok alkalmazására, a berendezések tájba illesztésére.

- A területen jelenlévő nagy létszámú nagyvad állomány kártételének megelőzése céljából a kiemelten védendő területrészeknél (természeti értékek, erdőfelújítás) támogatandó a vadkerítések alkalmazása, illetve a vaddisznó (*Sus scrofa*) állomány fokozott gyérítése.

- Vadgazdálkodással és vadászattal kapcsolatban kiemelendő a vad védelméről a vadgazdálkodásról valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény, annak vonatkozó előírásai: elsősorban: vad és élőhelyének védelme, vadászatra jogosult vad és élőhelyvédelmi feladatai, vadászati idény és vadászati tilalmi idő, vadászati kíméleti terület, vadgazdálkodási tervek, vadkár megelőzése.

Kezelési egységekre vonatkozó kezelés javaslatok

a) Kezelési egység kódja: KE1 kezelési egység

b) Kezelési egység meghatározása: Löszgyepek és további természet-közeli és regenerálódó gyepek

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. *6250 Síksági pannon löszgyepek/ H5a Löszgyepek, kötött talajú sztyepprétek/
2. *6210 Meszes alapkőzetű féltérmetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (FestucoBrometalia) fontos orchidea-élőhelyei / H4 Erdősztyepprétek, félszáraz írtásrétek, száraz magaskórósok
3. -/ OC Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
4. - / O5 Xerofil gyepek
5. - / OA-OD Lágyszárú özönfajok állományai
6. - / OF Magaskórós ruderalis gyomnövényzet

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Gyepterületeket a változatos domborzati viszonyok megőrzése érdekében elsősorban legeltetéssel esetleg kaszálással javasolt hasznosítani. A legeltetés elsősorban juh, ló és szarvasmarhafélékkel, erősen cserjésedő élőhelyfoltokon esetleg kecskével javasolt. A

legelőnyomás mértéke az ökológiai viszonyoktól függően változhat, illetve a legeltetési időszak mértéke is.

A löszpartokon általában kizárólag kézi kaszálás jöhet számításba, mivel a löszpartok meredek oldalain munkagéppel való kaszálás nem javasolt. A mozaikos kivitelezésű kézi kaszálás évente változó helyen történjen. A kevésbé meredek, illetve sík területrészein gépi jellegű kaszálás is elfogadható.

A tervezési területen nem javasolt a jelenlegi művelési ágak intenzívebb területhasználati céllal történő megváltoztatása.

A jelölő és egyéb gyepterületeken általánosságban megfigyelhető az erőteljes cserjésedés, melyek megállítása és visszaszorítása fontos feladat. Gyakran figyelhetők meg galagonyásodó állományok (4-5-nél több egyedből álló csoportok), a cserjék záródása azonban az élőhely beszűküléséhez és későbbiekben eltűnéséhez vezet. Az erősen cserjésedett állományokból a fajszegény galagonyás-kökényes cserjefoltokat ki kell vágni. A cserjeirtáskor a füves vegetációt és a talajt meg kell kímélni, a kivágott cserjéket a területről el kell távolítani, helyben égetni nem javasolt. A kivágott cserjék során védekezni kell a sarjadás ellen, elsősorban kivágás után a törzs-metszlap vegyszeres kezelésével, későbbiekben a sarjak leverésével. Ahol a legeltetést már sikerült megvalósítani, ott a sarjakat többnyire visszarágják, tehát kevesebb utógondozást igényel. A ritkásan álló, idősebb bokrokat, vagy néhány cserjefoltot meg kell őrizni; az erdőszegély cserjesávját és a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat (sztyepecserjések) nem szabad eltávolítani. A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos cserjék és fák megőrzését biztosítani kell, kivágásukra gazdasági okból nem kerülhet sor. A természetvédelmi kezelésért felelős szerv hozzájárulásával, természetvédelmi céllal, a természetes gyepek túlzott tévesztésének elkerülése érdekében állományuk gyéríthető, zárt állományaik kialakulását meg kell akadályozni.

Az összefüggő, őshonos cserjék kb. 80-90 %-ának visszaszorítása szükséges a gyepek javára. (főként az egybibés galagonya, a kökény és a fagyal esetében)

A löszvölgyek unikális élővilágának megőrzése érdekében lehetőség szerint minél előbb el kell kezdeni a terület gyepterületeinek lehető legnagyobb részén a természetvédelmi kezelés részét képező legeltetést, síkabb térrészeken szarvasmarhával, lejtősebb, változatos domborzatú részekben, löszvölgyekben birkával 02-0,4 ÁE/ha legelőnyomással a tavaszi és őszi időszakokban a nyári aszályos időszakok július-szeptember időszakok kivételével. Erősen cserjésedett részek visszaszorítása kecskék legeltetésével, itt állategység nem javasolható, az aktuális ökológiai állapotoknak megfelelően alakítható. A löszvölgyek kezeléséhez nélkülözhetetlen szakaszoló legeltetéshez infrastruktúra kialakítása szükséges. Az intenzív legeltetést és taposást kerülni kell, mert egyébként az állományok leromlanak, jellemző fajaik többségét elveszítik.

A gyepek optimális fenntartása érdekében a gyepterületek legeltetésének elmaradása esetén a völgy oldalakon kézi illetve adapteres, a völgy talpakban gépi kaszálást kell alkalmazni.

Égetés kizárólag természetvédelmi érdekből, (például túlzottan felhalmozódott fűavar eltávolítása érdekében), a természetvédelmi kezelésért felelős szerv által végzett vagy felügyelt eseti, nem rendszeres égetés formájában történhet. Adott növénytakarulás égetése maximum annak 30 %-a erejéig történhet.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

A terület gyepgazdálkodása során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani, azonban a honvédelmi és vízügyi igazgatási szervek vagyongazdálkodásában lévő állami tulajdonú Natura 2000 gyepterületekre, valamint azok földhasználóira a fenti rendelet előírásai nem vonatkoznak.

A gyepterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

Az Érsekalmi Hét-völgy Természetvédelmi Terület létesítéséről szóló 23/1998. (VII. 10.) KTM rendelet szabályozza helyrajzi számos lebontásban az érintett területet, melyre a védett természeti területre vonatkozó előírások is érvényesek.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY08	Dobkaszó és talaj meghajtású rendszóró, rendkezelő használata tilos.
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.
GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszással történő hasznosítás.
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavart eltávolítását.
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságának be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerinti érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.
GY44	A legeltetési sűrűséget a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék
GY68	Legeltethető állatfaj: juh
GY69	Legeltethető állatfaj: kecske
GY70	Legeltethető állatfaj: lófélék (ló, szamár)
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Hét-völgy Természetvédelmi Területre (TT): átfogó élőhely-rekonstrukció (LIFE, KEHOP stb.), mely a löszpartok cserjésedett, beerdősült részeinek kb. 80 %-ának letermelését, ezeknek foltokban, illetve alsó és felső peremterületén sávban, védő funkciót ellátva való meghagyását célozná meg. Itt lényeges feladat az erdő művelési ágban lévő főleg cserjés, ritkás, szálanként előforduló tájidegen fafajokat tartalmazó erdőrészeket előzetes erdőművelésből való kivonása, gyepterületté alakítása és a lehetőség szerinti legeltetés megoldás. A fahasználati munka során fokozott figyelmet kell fordítani a domborzati viszonyok megőrzésére, a faanyag kíméletes közelítésére, szállítására, a helyén visszaállításra tervezett löszgyep-területek mihamarabbi regenerálódásához. Az ilyen jellegű élőhely-rekonstrukció során, illetve egyéb sérült, degradált területek (pl. gyepterületeken előforduló betonelemek kiemelése utáni területek) löszgyeppé való visszaállításánál a folyamatok jelentősen gyorsíthatóak, illetve biztosabb eredményt lehetséges elérni a területen előzetes magvetéssel való gyepesítéssel. A magkeveréket célszerű a környezet természet-közeli állapotú, fajgazdag löszgyep-területeiről begyűjteni. Fontos figyelembe venni a kulturális örökség itt fellelhető elemeit (földvár), melyeket a löszvölgyek természeti értékeivel együtt egy tanösvény keretében lehetne bemutatni. Így például az élőhely-rekonstrukciós összefoglaló részben részletesen bemutatásra kerülő, Érsekhalma 016/19 hrsz-ú területen, 2014-ben elkezdett KEOP projekt keretében folyó élőhely-rekonstrukció tapasztalatait javasolt a jövőbeni projektek során figyelembe venni.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az illegálisan elhelyezett hulladék eltávolítása, illetve a jövőbeni hulladéklerakások megakadályozása szükséges. A területen már korábban is előfordult illegális homokbányászat, ezért további ilyen jellegű tevékenység megakadályozása is fontos. További nyomvonalas létesítmények kialakítása nem javasolt.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

További erdőtelepítés és energia ültetvény létrehozása nem támogatandó.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Fás legelő kialakítása támogatható, elsősorban a területen jelenlévő idős fák meghagyásával, ennek hiányában telepítéssel.

j) A kezelési javaslatok indoklása

A kezelési előírások elsősorban a löszgyep-területek védelme érdekében kerültek megállapításra. Akár direktvetéses felújításról akár szénaterítéses vagy szénamurvás felületésről beszélünk a felületéssel járó gépi munkavégzés minden esetben a terület buckajellegének károsodását eredményezi, illetve a erős taposással járó munkaművelet veszélyeztetheti a gypszerkezetet. Ugyanezen indokok miatt kerülni kell a tisztítókaszálások során a talajmeghajtású eszközöket is. A dobkasza használata nem javasolt, mivel örvénylő, szívó hatása miatt a gyepek apró termetű állatfajaira legnagyobb részére veszélyt jelent, illetve a domborzati viszonyok sem teszik lehetővé azon, ilyen jellegű tevékenységet, mely nem veszélyeztetné a felszíni formákat, illetőleg hozzá kapcsolódó gyepvegetációt. A legtöbb löszgyep-folton nem történik gyepkezelés, ezáltal ezen területek folyamatos veszélyeztetettségnek vannak kitéve elsősorban a

cserjésedésnek és adventív fajok térhódításának. Az érintett gyepfoltokon minél előbb el kell kezdeni a gyepterületek kezelését elsősorban legeltetéssel, ahol szarvasmarhafélék, juh és jelentősen becserjésedett részeken kecske is számításba jöhet mint legeltethető állatfajta, ez utóbbi azonban csak megfelelő kontroll mellett, kizárólag az erősen cserjés, illetve előzetesen cserjeirtott részeken, ahol a felsarjadás veszélye a legnagyobb.

A legeltetést szabályzó kezelési javaslatok az élőhely érzékenysége miatt kerültek kiválasztásra. Hiszen a legeltetés kialakítása, illetve gyakorlása fokozott figyelmet, folyamatos kontrollt igényel, hiszen az éghajlati szélsőségek, klímaváltozás hatására minden évben az adott viszonyokhoz javasolt igazítani a legeltetés paramétereit (legelőnyomás, szakaszok nagysága, túllegeltetés, alullegetetés). Legeltetéssel biztoítható a felhalmozódott fűavar eltávolítása, még a legmeredekebb löszvölgyek oldalában is, mely eredményeképpen elkerülhető a felhalmozódással járó ún. „filcesedés”, a gyepszönyeg több védett, fokozottan védett növényfaj állományát veszélyeztető árnyékoló negatív hatása. A gyepeken elhelyezett trágyahalmok, szalma-, szénadepóniák és az állatok éjszakázó helyei kisebb-nagyobb mértékű gyeptkárosodást okozna, ezért ezek elhelyezésének korlátozási javaslatokai ennek érdekében kerültek megállapításra.

Az őshonos hagyásfák, hagyásfa-csoportok, vadgyümölcsök (mint például egyes helyeken tenyészó, idős vadkörte (*Pyrus pyraster*) egyedei megőrzésével a terület fajgazdagságának biztosítása mellett fontos tájképi jellege, illetve speciális mikroklíma megőrző jellege biztosítható. A löszgyepek nagyságának növelését a gyep művelési ágú, jelenleg cserjés állapotú részeinek visszaszorításával és ezzel együtt a folyamatos kezelési módok fenntartásával lehet elérni. A gyepterületen folytatható cserje-visszaszorítás során fokozott figyelmet szükséges fordítani a védett, ritka fajokra, mint a törpemandula (*Amygdalus nana*). A sztyeppcserjések érdekében ezért indokolt néhány kezelési javaslat megfogalmazása. (GY31-GY32)

A gyepkezelést szabályzó további kezelési javaslatok a löszgyepeken előforduló természeti értékek (elsősorban védett-, fokozottan védett növényfajok) érdekében kerültek megállapításra, melyek a gyepek mechanikai sérülését okoznák.

a) Kezelési egység kódja: KE2 kezelési egység

b) Kezelési egység meghatározása: Tájjidegen, löszparti erdők

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. -/ S1 Ültetett akácok
2. -/ S3 Egyéb ültetett tájjidegen lombos erdők
3. -/ S7 Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Törekedni kell a nem őshonos fafajokból álló erdők és fásítások – termőhelynek megfelelő – természetes, vagy természetszerű életközösségek alakítására.

Az erdőgazdálkodási tevékenység nem járhat természetes gyepek állapotának időszakos rontásával sem, ez fokozott figyelmet érdemel a fahasználati munkák során a munkaterület, a faanyag közelítése, készletezése és szállítása során. Továbbá a gyepterületekkel határos részeken fokozott figyelmet kell fordítani a gyorsan sarjadó,

inváziós fajok a közeli gyepterületen való elterjedésének megakadályozására. Ezen fajok esetében javasolt a gyepterületekkel határos részein egy kíméleti sávban (5-10 méteres) a fahasználati munkákat mellőzni, illetve a későbbi sarjak ellen mechanikusan vagy vegyszeresen védekezni.

A gyepterületek növelése érdekében elfogadható ezen tájidegen erdőterületeken vagy egyes részein az erdő művelési ágból való kivonás (akár más területeken való csereerdősítéssel) és gyepterület művelési ágba való átminősítés.

Általánosságban törekedni kell az erdő természetességének növelésére, így ezen erdőterületek felújítása során lehetőség szerint törekedni kell őshonos állomány kialakítására.

Több helyen előfordul, hogy az erdőterületeken belül, szigetszerűen található közbezárt értékesebb fajkészletű gyepterület, mely megőrzésre érdemes, ilyen esetekben szükséges megvizsgálni, hogy milyen intézkedésekkel növelhető a védelme, illetve további erdőrészlet (tisztás) kialakítására alkalmassága esetén javasolt ezen folt esetén eltekinteni a felújítási kötelezettség alól.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

Az érintett NATURA 2000 területen belül található erdőrészletekre a jóváhagyott Hajósi Körzeti erdőterv (Érvényes: 2010. január 1. – 2019. december 31.) a szabályzó dokumentum.

Az erdőterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E11	A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészlet megosztásával.
E51	Felújítás táj- és termőhely honos fafajokkal, illetve faállomány típusokkal.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Az egyes erdőrészletek gyepvel határos részein a fahasználatot az erdőrészlet szélétől számított 5 méteren belül mellőzni javasolt a kisarjadás, illetve egyéb inváziós fafaj terjedésének megelőzése érdekében.

Hosszú távon az összes erdőrészletben javasolt a fafaj csere őshonos fajokkal, mely hosszú távon megakadályozza a szomszédos jelölő gyepterületekre való kisarjadás esélyét, illetve növeli a természetes életközösségek kialakulásának lehetőségét az erdőterületen belül is. Az őshonos állományú erdők kialakítása speciális erdőszeti technológiát igényel, elsősorban a változatos domborzat, talajvédelmi rendeltetés okán

(tuskózás, talaj-előkészítések elmaradása), ezáltal a sarjeredetű állomány visszaszorítása folyamatos kezelést (vegyszeres, mechanikai) igényel.

Érsekalmi Hét-völgy Természetvédelmi Terület: Ezen erdőrészek talajvédelmi rendeltetése és őshonos fajokkal történő felújítási kötelezettsége okán speciális technológiát igényel a felújításuk. A fokozatos felújítás során teljes talaj-előkészítést mellőzni javasolt. Az őshonos faj csere foltokban, kézi csemeteültetéssel képzelhető el.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az illegálisan elhelyezett hulladék eltávolítása, illetve a jövőbeni hulladéklerakások megakadályozása szükséges. További nyomvonalas létesítmények kialakítása nem javasolt. További kivett területek létrehozása nem támogatandó.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Nem teszünk erdőtelepítésre vonatkozó javaslatot.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Felnyíló erdő, illetve fás legelővé (erdő művelési ágból való kivonás) átalakítás javasolható.

j) A kezelési javaslatok indoklása

Az élőhely-kezelési javaslatok a szomszédos jelölő gyepterületek és értékes fajkészletének taposási, zavarási károk elleni védelme érdekében kerültek megállapításra. A kezelési javaslatok az erdővel szomszédos gyepterületek védelme (kisarjadás elleni védelem, fahasználatkor közelítés, depózás korlátozása stb.) érdekében kerültek megállapításra, ezzel együtt az őshonos állománnyal való felújítás során az erdő természetessége is javul. A már kipusztult vagy erdő által közrefogott be nem erdősített, kisebb gyepfoltok megőrzése, az erdőre vonatkozó jogszabályi kötelezettségek (felújítás) mellőzése lehetséges ezen foltok tisztásként való megosztásával.

A rakodóhely, depónia és közelítő útvonalak előzetes egyeztetésével elkerülhető a szomszédos gyepterületek mechanikai sérülése, ezen depóhelyek, szállítási útvonalak előzetes kijelölése olyan helyeken, melyek során a gyepterületeken taposási károk nem keletkeznek (pl. utakon, vágásterületeken belül). A véghasználat utáni sikeres felújítást őshonos, termőhelyre illő, elegyfajokat tartalmazó állománnyal javasolt végrehajtani, mivel a jövőben ezzel jelentősen csökkenthető az idegenhonos inváziós fajok kisarjadásának veszélye, e mellett az erdő természetességi állapotának javulását is eredményezi. Az inváziós fajok terjedésének, sarjadásának veszélyei is ezen helyeken fokozottabb figyelmet érdemel, korlátozási javaslatok is e helyeken kerültek megállapításra.

a) Kezelési egység kódja: *KE3 kezelési egység*

b) Kezelési egység meghatározása: *Homoki fenyőerdő*

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. -/ S4 Ültetett erdei- és fekete fenyvesek

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Az előírás-javaslatok a homogén fenyves átalakítását célozzák természetes, vagy természet közeli állományokká, mely cél elérése lehetőséget teremthet a természetes életközösségek visszatelepülésére. A változatos domborzati viszonyok és az erdő pusztulása során értékes löszgyep-foltok kialakulása esetén javasolt ezek megőrzése.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tűzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírása: az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló *2009. évi XXXVII. törvény*; az erdők tűz elleni védelméről szóló *4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet*. Elsősorban: a tűzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növény-egészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.

Az érintett NATURA 2000 területen belül található erdőrészekre a jóváhagyott Hajósi Körzeti erdőterv (Érvényes: 2010-2019) a szabályzó dokumentum.

Az erdőterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
E11	A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészt megosztásával.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E63	Tájidegen fajokból álló erdősítés legalább 20% elegyarányban tájhonos fajokkal elegyítendő.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Ezen erdőrésztben található, nagyobb kiterjedésű foltokat tartalmazó területeket tisztásként, illetve felnyíló erdőként javasolt minősíteni. Ezen területeken a felújítási kötelezettség alóli felmentés javasolt, csekély fahasználattal további megnyitott gyepterületek legeltetéssel hasznosítva, fás legelőként. A zártabb erdőállományi részeken belül fahasználat, talaj-előkészítés után javasolt őshonos állományú erdőterület kialakítása.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az illegálisan elhelyezett hulladék eltávolítása, illetve a jövőbeni hulladéklerakások megakadályozása szükséges. További nyomvonalas létesítmények kialakítása nem javasolt. További kivett területek létrehozása nem támogatandó.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

.Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatot az f) pont tartalmaz.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Felnyíló erdő, illetve fás legelővé (erdő művelési ágból való kivonás) átalakítás javasolható.

j) A kezelési javaslatok indoklása

Az élőhely fenntartási javaslatok egyetlen élőhelyet érintenek, a Szamár-völgy löszdombon található idősödő, felnyíló feketefenyő állományt. Az erdőállomány felnyíló jellegű, erdőrésztelen belül foltokban található gyepterület védelme érdekében kerültek megállapításra a kezelési javaslatok.

A gyepterülettel lecsökkentett erdőterületen jövőbeni véghasználat utáni sikeres felújítást őshonos vagy nem inváziós tájidegen, de utóbbi esetben legalább 20 % őshonos elegyfajokat tartalmazó állománnyal javasolt végrehajtani, mivel a jövőben ezzel jelentősen csökkenthető az idegenhonos inváziós fajok kiterjedésének veszélye, e mellett az erdő természetességi állapotának javulását is eredményezi. Az inváziós fajok terjedésének, sarjadásának veszélyei is ezen helyeken fokozottabb figyelmet érdemel, korlátozási javaslatok is e helyeken kerültek megállapításra.

a) Kezelési egység kódja: KE4 kezelési egység

b) Kezelési egység meghatározása: Galagonyacserjések

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR)

1. -/ P2b Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjés

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A gyepterületekkel érintkező részek felől fokozatos, mérsékletes cserjeirtást kell elkezdeni, majd a legeltetést ki kell terjeszteni a cserjeirtott területekre. Az elszórtan magányosan, illetve 4-5 egyedből álló cserjecsoportok kialakítása javasolt az összefüggően benőtt és árnyékoló egyedekből, mely során a szélsőséges aszályos időszakok hatásainak csökkentése, a mozaikosság kialakítása érhető el.

Cserjeszegélyt ajánlatos más művelési ágú (pl. szántó) területekkel határos részeken, illetve a löszfalak platótetőin meghagyni a túlzott tápanyag, kemikáliák bemosódásának mérséklésére.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tüzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírása: az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény; az erdők tűz elleni védelméről szóló 4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet. Elsősorban: a tüzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növény-egészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.

Az érintett NATURA 2000 területen belül található erdőrészekre a jóváhagyott Hajósi Körzeti erdőterv (Érvényes: 2010-2019) a szabályzó dokumentum.

Az erdőterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
E11	A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrésztlet megosztásával.
GY15	Tűzpázták létesítése nem megengedett.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

A cserjeirtás során az elszórtan lévő, idősebb őshonos egyedek megőrzése javasolt. A 40A0 (szubkontinentális peripanon csejések) jelölő élőhelyé történő átalakítás indokolt a jelenlegi, itt található cserje-állományoknak. Az erősen cserjésedett állományokból a fajszegény galagonyás-kökényes cserjefoltokat szükséges kivágni. A cserjeirtáskor a füves vegetációt és a talajt meg kell kímélni, a kivágott cserjéket a területről el kell távolítani, helyben égetni nem javasolt. A kivágott cserjék során védekezni javasolt a sarjadás ellen, elsősorban kivágás után a törzs-metszlap vegyszeres kezelésével, későbbiek a sarjak leverésével. Amennyiben a legeltetést a jövőben sikerül megvalósítani, ott a sarjakat többnyire visszarágják, tehát kevesebb utógondozást igényel. A ritkán álló, idősebb bokrok, vagy néhány cserjefolt megőrizendő; az erdőszegély cserjesávját és a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat (sztyepecserjések) nem javasolteltávolítani.

A gyepterületi művelési ágban lévő cserjések, illetve a cserjésekből kialakított mozaikos gyepterületek legeltetését a jövőben biztosítani javasolt, a spontán visszacserjésedés megakadályozására.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A cserjések művelési ágának változtatása során, amennyiben nem gyepterületi művelési ágban van, kizárólag csak gyepterületi művelési ágba való sorolása javasolt. Az illegálisan elhelyezett hulladék eltávolítása, illetve a jövőbeni hulladéklerakások megakadályozása szükséges.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

További erdőtelepítés és energiaültetvény létrehozása nem javasolt.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Fás legelő kialakítása támogatható.

j) A kezelési javaslatok indoklása

A kezelési javaslatok azt célozzák, hogy a cserjések jelenlegi kiterjedése ne növekedjen, illetve csökkenése kizárólag a gyepterületek rovására történjen a kezelési egység területén. Ennek oka, hogy a jelölő élőhelyek többsége gyep jellegű, az értékeesebb, fajgazdag és védett fajokat tartalmazó cserjecsoportok (akár beékelődő jelölő sztyeppcserjések) maradéktalan megőrzése szükséges. Minden olyan folyamat vagy tevékenység -így a gyepfeltöréssel járó tűzpászta létesítés is- ami a fásszárú vegetációba beékelődő jelölő élőhelyet, *síksági pannon löszgyepeket alapvetően megváltoztatja, veszélyezteteti kiterjedését, inváziós fajok megtelepedésének lehetőségét, kerülni javasolt.

a) Kezelési egység kódja: KE5 kezelési egység

b) Kezelési egység meghatározása: Őshonos facsoportok

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR)

1. -/ RA- Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Az őshonos facsoportok megőrzése javasolt általánosságban. Fahasználattal érinteni kizárólag valamely magasabb természeti érték érdekében javasolt, mivel csekély területen előforduló, védelemre érdemes élőhely-típus. A facsoportokon belül a tervezett fahasználat elsősorban az alászorult, veszélyes faegyedeket, vagy löszgyepek árnyékoló hatása miatti egyedeket javasolt érintenie.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tüzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírása: az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény; az erdők tűz elleni védelméről szóló 4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet. Elsősorban: a tüzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növény-egészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.

Az érintett NATURA 2000 területen belül található erdőrészekre a jóváhagyott Hajósi Körzeti erdőterv (Érvényes: 2010-2019) a szabályzó dokumentum.

A gyep- és erdőterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

A terület gyepgazdálkodása során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000

gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
GY30	A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY33	A gyepterületen előforduló őshonos hagyásfák, hagyásfa csoportok (delelő fák), valamint cserjés fotlok eltávolítása nem megengedett

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Nincs élőhely-rekonstrukciós javaslatunk.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

További erdőtelepítés és energiaültetvény létrehozása nem javasolt.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Madárvédelmi berendezések telepítésének támogatása javasolt.

j) A kezelési javaslatok indoklása

A kezelési előírás-javaslatok az eddig is fennmaradt idősebb, őshonos fasorok, facsoportok megőrzését szolgálják, melyekhez védett, fokozottan védett fajok kötődnek. Többnyire odvas fákhoz kötődő madár- és denevérfajok, mint például a zöld küllő (*Picus viridis*), a fekete harkály (*Dryocopus martius*), csuszka (*Sitta europoeae*), rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactylus*), széncinege (*Parus major*), szalakóta (*Coracias garrulus*), törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*) vagy az idős fákhoz gallyfészekkel kötődő fajok: egerészölyv (*Buteo buteo*), vörös vércse (*Falco tinnunculus*), illetve egyéb gerinctelenek, mint például a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*). Idős, őshonos facsoportok, faegyedek megőrzésével a löszvölgyek speciális mikroklímája biztosítható, illetve hozzá kapcsolódó élővilágával növeli a terület diverzitását, mozaikosságát.

a) Kezelési egység kódja: *KE6 kezelési egység*

b) Kezelési egység megnevezése: *Törpemandulás sztyeppcserjések*

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. 40A0 Szubkontinentális peripannon cserjések/ M6 Sztyeppcserjések

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Legeltetéssel fenntartott, kezelt gyepterületek kialakításával, illetve sztyeppcserjés foltok kijelölésével, körülötte kezeletlenül hagyva és egyeztetett állatlétszámmal való

legeltetéssel az élőhely hosszútávon fenntartható. A kecske legeltetéséeezen területek közelében mellőzendő.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

Az erdőgazdálkodás főbb kapcsolódó, kiemelten az erdőterületeken keletkező tüzesetek megelőzése érdekében betartandó főbb hatályos jogszabályi előírása: az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló *2009. évi XXXVII. törvény*; az erdők tűz elleni védelméről szóló *4/2008. (VIII. 1.) ÖM rendelet*. Elsősorban: a tüzesetek megelőzésével kapcsolatos előírások, a fokozott tűzveszély időszakára vonatkozó szabályok, az erdő tűz elleni védelmével kapcsolatos feltételek megteremtése, az erdőterületen található védett növénytársulásokban a teljes talaj-előkészítés és a vágásterületen az égetés csak növény-egészségügyi indokból vagy természeti kár megelőzése, illetve elhárítása miatt végezhető.

Az érintett NATURA 2000 területen belül található erdőrészekre a jóváhagyott Hajósi Körzeti erdőterv (2010-2019) a szabályzó dokumentum.

A gyeperdőterületeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

A terület gyepterületek során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
GY32	A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat nem szabad eltávolítani.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

. Nincs gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatunk.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

További erdőtelepítés és energiaültetvény létrehozása nem javasolt.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

j) A kezelési javaslatok indoklása

A terület nagyon csekély részén, és kis foltokban található élőhely, mely komolyabb kezelést nem igényel az eredeti állapotban való fenntartása mellett. Veszélyt jelenthet,

hogy fajismeret hiányában a cserjeirtás áldozatává eshet, ezért ezen foltokon és környékén a tájidegen, inváziós irtás, illetve őshonos cserjeirtás nem történhet. Védett növények közül elsősorban a törpemandula (*Amygdalus nana*) állományának érdekében került megállapításra az önkéntesen vállalható javaslat.

a) Kezelési egység kódja: KE7 kezelési egység

b) Kezelési egység megnevezése: Szántók

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. -/ T1 Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
2. -/T2 Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák
3. -/T7 Intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Új szántó, gyümölcsös, szőlő, stb. művelési ágú ingatlant létesítése korábbi gyep, erdő vagy kivett művelési ágú ingatlan helyén nem támogatandó. A természetvédelmi kezelés során, szükséges a valós állapotoknak megfelelő művelési ágakra történő kataszteri nyilvántartásban való módosítás. Meglévő szántók visszagyepesítése támogatandó.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

A terület gazdálkodása során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani.

A területeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ43	Fás szárú és lágú szárú energetikai ültetvény telepítése nem támogatandó.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
SZ55	Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel.
SZ64	A telepítést követő évtől legalább évi egyszeri kaszálás, illetve kíméletes, pásztoroló legeltetés szükséges.

SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
SZ68	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amelynek őshonos cserjékből vagy fákból álló sövény, illetve fasor kell legyen. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét, kizárólag mechanikai eszközökkel, biztosítani kell.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Azon szántók eredeti állapotba való visszaalakítása javasolt, melyek más művelési ágban vannak, de egykoron beszántás áldozatává váltak. A visszaállítás után törekedni kell a jövőbeni hasznosítás során gyomvegetáció kezelésére kaszálással és/vagy legeltetéssel. A tervezési terület legfontosabb biotikai értékeit tartalmazó völgyét szántóterületek övezik, az élőhelyek érintetlenségének biztosításához tartozóan a völgyperemek közelében lévő szántószegélyekben kaszált, vegyszermentes mezsgyét szükséges kialakítani és fenntartani.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Művelés alól kivett területek létesítése nem javasolt. Bányászat, bányaterület kialakítása még ezen területeken sem támogatható.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Gyepterületekkel határos szántó és szőlőterületeken kizárólag őshonos, nem inváziós, sarjadásra nem hajlamos fafaj(ok)ból álló erdőtelepítés javasolt. Energia ültetvény létrehozása ezeken a területeken sem javasolt.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Madárvédelmi berendezések (pl. „T” ülőfa) telepítésének támogatása javasolt.

j) A kezelési javaslatok indoklása

A kataszteri nyilvántartás módosítását indokolja, hogy több szántót idő közben visszagyepesítettek, amelyeken vagy kaszálnak, vagy legeltetnek, illetve előfordult gyepek feltörése, szántóvá, vadfölddé váló illegális átalakítása is. A gyeperdőterületekkel érintkező szántóterületeken javasolt kezelési javaslatokban leírt cserjeszegély telepítésével csökkenthető a szántófeöldi gazdálkodóá során használt műtrágya és egyéb kemikáliák intenzívebb bemosódása, illetve ezzel együtt csökkenthető a szomszédos gyepterületek beszántási veszélye.

Gyorsan terjedő energetikai ültetvény telepítése veszélyeztetné a szomszédos jelölő élőhelyeket, így ennek mellőzése javasolt. Élőhely-rekonstrukciós célú, önként vállalható kezelési javaslatokkal gyepterületek kialakítása javasolt, elsősorban a beékelődő, illetve gyepterületekkel határos, csekély területnagyságú szántóterületeken. A gyepterületek kialakítása egyrészt spontán visszagyepesítéssel javasolható, amennyiben a szomszédos területen értékes, fajgazdag gyepterület biztosítja a propagulum-forrást. Másrészt gyepterület telepítés lehetséges vagy lucernatelepítéssel (és évek során annak kikoptatásával), vagy fajgazdagabb gyepterületről gyűjtött magkészlet vetésével. Gyepterületek növelésével, természetközeli gyepterület jövőbeni kialakításához szükséges annak további kezelése, mely legeltetéssel, szükség esetén tisztítókaszálással biztosítható.

a) Kezelési egység kódja: *KE8 kezelési egység*

b) Kezelési egység megnevezése: *Ülepítő, tározó vízfelülete*

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR)

-/ I1-U9 Nedves felszínek pionír növényzete, állóvizek

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Az időszakos vízfelület, élőhely fenntartása javasolt. Az ide érkező vízmennyiség megfelelő minőségét, tisztaságát javasolt biztosítani.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

A terület gazdálkodása során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani.

A területeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
V63	Élőhely-rekonstrukció

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Az iparterületről érkező, megfelelő minőségben tisztított vízmennyiséggel kialakítható egy vizes élőhely folt, mely növeli a terület biodiverzitását, illetve megfelelő mikroklímát biztosít, mellyel erősítheti a terület unikális jellegét. Azonban esetlegesen hosszabb távon megszűnő víz-utánpótlás esetén gyeplégtől élőhelyrekonstrukcióra van lehetőség.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A tározó területének további növelése, illetve további más célú hasznosítása nem javasolt.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

. Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

j) A kezelési javaslatok indoklása

Az Érsekalmi-völgyben található élőhely, a szomszédos gyümölcsfeldolgozó

kibocsátott ipari víz tározója a löszvölgyben. Időszakos vízfelület található az üzem működésének függvényében. A vízfelület szélein üde, nedves vegetáció, közönséges nád (*Phragmites australis*) és gyékény (*Thypha sp.*) foltokkal, kiszáradt állapotban magas kórós, magas sásos állomány található. A vizet a tározó löszvölgy alján kanyargó levezető csatornája szállítja. Ezen élőhely megőrzésével biztosítható az itt élő természeti értékek fennmaradása.

A víztározó speciális mikroklímát alakít ki a löszvölgyben, környékén üde élőhelyet létrehozva, speciális életfeltételeket biztosítva számos védett természeti érték /mocsári teknős (*Emys orbicularis*)/ számára, ezért a ezen élőhely fenntartása javasolt. Azonban a területről kívülről érkező ipari tisztított víztömeg biztosítása nem garantálható hatósági eszközökkel sem, hiszen elsősorban a ipari kapacitástól függ, az üzem esetleges leállása után a vízutánpótlás loehetősege megszűnik.

a) Kezelési egység kódja: KE9 kezelési egység

b) Kezelési egység megnevezése: Löszfalak megőrzése

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. -/ I2 Löszfalak, szakadópartok növényzete

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Intenzív gazdálkodás nem javasolt az élőhelyen.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszhető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

A terület gazdálkodása során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani.

A területeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Megnevezés
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell
VA03	A területen szóró, vadetető, szóó létesítése tilos.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Meredek partfalak fenntartása és természetvédelmi célú kialakítása korlátozott területeken elképzelhető. Nem javasolt az értékes löszgyepvegetáció rovására ilyen jellegű rekonstrukció. A partfalak biztosítása nem javasolt tájba nem illő, beton, illetve egyéb alapanyagú tartó elemekkel.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Bányászat nem javasolt, az itt leomló falak anyagának elhordása sem javasolt. A természetes leomlás folyamatát megakadályozni csak kivételes esetekben (mint például kulturális örökségvédelem) javasolt. A partfalszakadások folyamatos, kisebb mértékű suvadásának fenntartása lényeges. Az esetleges partfalerősítés során is mindenképp meg kell hagyni olyan szakadó partfalakat, amelyek hosszú távon a madarak költésének fennmaradását szolgálják.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Madárvédelmi berendezések telepítésének támogatása javasolt.

j) A kezelési javaslatok indoklása

A kezelési előírás-javaslatok a gyepterület egészére vonatkozó általános javaslatok, melyek a löszgyepeket és annak szegélyének védelmét szolgálják, a meredek löszfalakhoz további védett, fokozottan védett madárfajok (pl. partifecske (*Riparia riparia*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)) védelme mellett. A gyurgyalagok és a parti fecskék a meredek, folyamatosan szakadó, suvadó partfalat igénylik a költés céljából, ugyanis mivel a költőüregből az ürüléket nem távolítják el, azon a kórokozók, élősködők (kullancsok) elszaporodnak. Ezért e madarak költése szempontjából a partfalszakadások folyamatos, kisebb mértékű suvadásának fenntartása lényeges.

A vadállomány koncentrációja nem kedvező a taposási károk, löszfalak nagyobb mértékű omlásveszélyét tekintve.

a) Kezelési egység kódja: KE10 kezelési egység

b) Kezelési egység megnevezése: Telephely fenntartása

c) Érintett élőhelyek (jelölő élőhely/ÁNÉR):

1. -/ U4 Telephelyek

d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

Az egyetlen legeltetett löszvölgyben, a nemesnádudvari Mély-völgyben előforduló kezelési egység. A telep területének növelése a gyep rovására a jövőben nem támogatható. A telepen belüli fejlesztések során figyelembe ajánlatos venni a tájvédelmi szempontokat (tájba illő épületek, természetes alapanyagú karámok, kerítése stb.) Nem javasolt további telephelyek kialakítása, telephely területének bővítése a Natura 2000 területen belül.

e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

A) Kötelezően betartandó előírások

A terület gazdálkodása során az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet előírásait kötelezően szükséges betartani.

A területeken előforduló védett természeti értékek vonatkozásában a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezéseit kell figyelembe venni.

B) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Nincs ide vonatkozó előírás-javaslatunk.

f) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

i) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó javaslat

Nincs ide vonatkozó javaslatunk.

j) A kezelési javaslatok indoklása

Az általános javaslatok ezek, illetve az alföldi tanyajelleg megőrzése tekintetében kerültek megállapításra.

3. 2. 2. Élőhely-rekonstrukció és élőhely-fejlesztés

Élőhely-rekonstrukciós javaslatok az egyes kezelési egységeknél részletezett fejlesztési javaslatok összessége, tehát ezeket összesítve javasolt bármely pályázati (LIFE, KEHOP stb.) forrásból megvalósítani. KE1, KE2, KE3, KE4, KE7 és KE8 sorszámú kezelési egységekben kerültek részletezésre élőhely-fejlesztési javaslatok.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) és parti fecske (*Riparia riparia*) állományainak megőrzése érdekében a fészkelésre alkalmas löszfalak állagát meg kell őrizni, becserjésedésüket meg kell akadályozni.

A törpemandula (*Amygdalus nana*) állomány védelme érdekében a cserjeirtás és legeltetés a fajt ne érintse, ki kell jelölni a munka megkezdése előtt egyedeit. Összességében a sztyeppcserjések megóvása szükséges a faj miatt.

A megőrzendő fajok esetében a fenti élőhely-kezelési előírások maradéktalan betartása biztosítja az állományok fennmaradását.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Kutatás

Egyes kiválasztott, nem használt száraz, illetve félszáraz löszgyep-állományokban nyomon követendő a cserjésedés folyamata (dinamikája, sebessége), összehasonlítva szomszédos, hasonló termőhelyi adottságú, de legeltetett löszgyepekkel.

Vizsgálni kell a szántókon a gyepesítés lehetőségét, amelynek célja fajgazdag löszgyepek létrehozása. Az értékes élőhelyekkel (fajgazdag löszgyepekkel, löszcserjés foltokkal) szomszédos szántókon mielőbb el kell kezdeni a természetbarát gyepesítést, legalább a szomszédos 10m-es sávban.

Monitorozás

6 évente egy alkalommal a természetvédelmi kezelésért felelős szervnek javasolt elkészítenie a terület Á-NÉR alapú élőhely- és jelölő élőhelyek térképét. A közösségi jelentőségű élőhelyek monitorozása javasolt 6 évente az NBmR protokoll alapján. .

Az alábbi kezelési javaslatokhoz javasolunk monitorozást:

- szántóval szomszédos élőhelyek védelme: inváziós növények terjedése, a szántó határának eltolódása.
- szántó megszüntetése, a terület gyepesítése: inváziós növények terjedése, a gyepesedés előrehaladása.
- özöngyomok visszaszorítása: lágyszárú özöngyomok (selyemkóró, aranyvessző) állománynagysága állandó mintavételi területeken.
- fásszárú inváziós növények állományainak felszámolása: a fásszárú inváziós növények (akác, bálványfa, ostorfa) állománynagysága állandó mintavételi területeken.
- félszáraz és száraz lösz sztyepprétek fenntartása: növényzet záródása, cserjésedettséggel, avarmennyiséggel.
- lösz-sztyepprétek helyreállítása: cserjék és fák mennyisége, gyomok és inváziós lágyszárúak borítása.
- galagonyás cserjések megőrzése: az állományok határainak elmozdulása, az élőhelyfoltok összes kiterjedése (az ismételt Á-NÉR élőhelytérképezés keretén belül).
- löszcserjések megőrzése: az egyes állományok határainak elmozdulása, az élőhelyfoltok összes kiterjedése (az ismételt Á-NÉR élőhelytérképezés keretén belül), jellemző fajok (törpemandula) állományadatai.
 - lágyszárú és fás özöngyomok irtása fás állományokból: az inváziós növények (selyemkóró, aranyvessző, akác, bálványfa, ostorfa) állománynagysága állandó mintavételi területeken.
- völgytalpon lévő, kaszált és völgyoldalban lévő kezeletlen félszáraz gyep és erdőssztyepp-rét foltok összehasonlító vizsgálata. *Indikátor szervezetek:* növényzet (cönológiai felvételezés), pókok, egyenesszárnyúak, lepkék, futóbogarak.

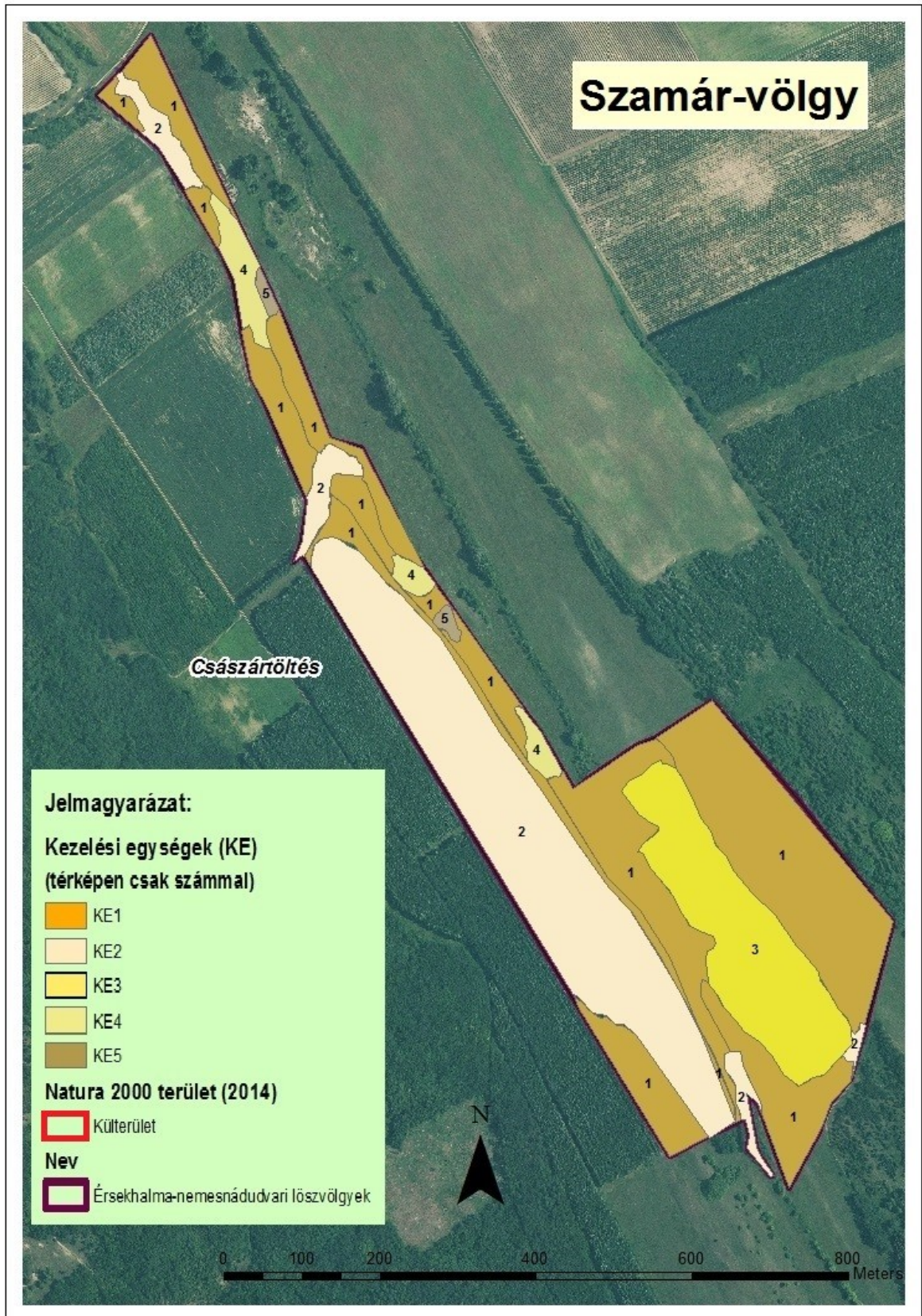
- legeltetett, kezeletlen és cserjeirtott száraz gyepek összehasonlító vizsgálata.
Indikátor szervezetek: növényzet (cönológiai felvételezés), pókok, egyenesszárnyúak, lepkék, futóbogarak.

3.2. 5. Mellékletek

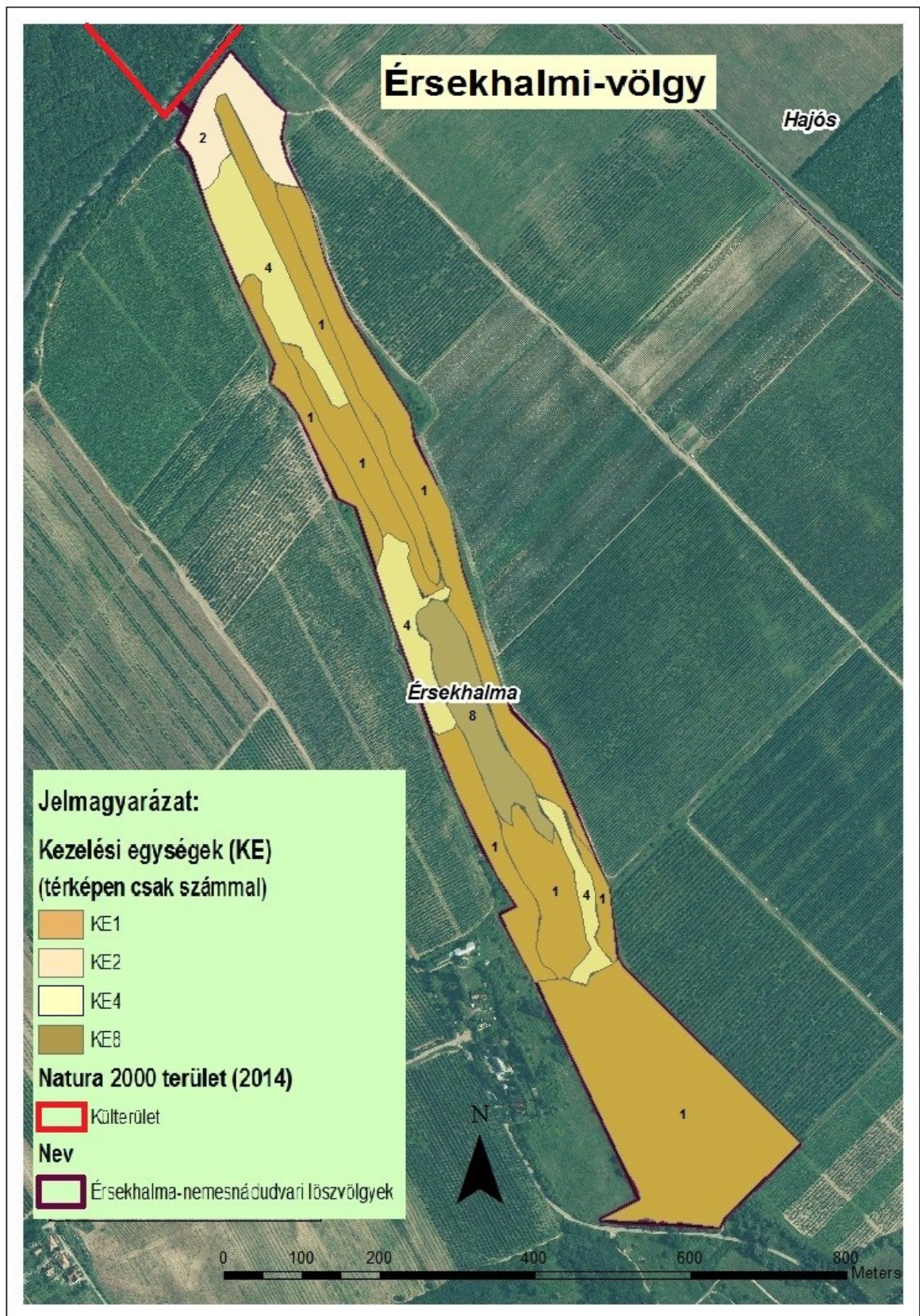
Kezelési egység térképek:

1. Szamár-völgy
2. Sasheverő
3. Nemesnádudvari löszgyep
4. Érsekhalmi-völgy
5. Mély-völgy
6. Hét-völgy TT

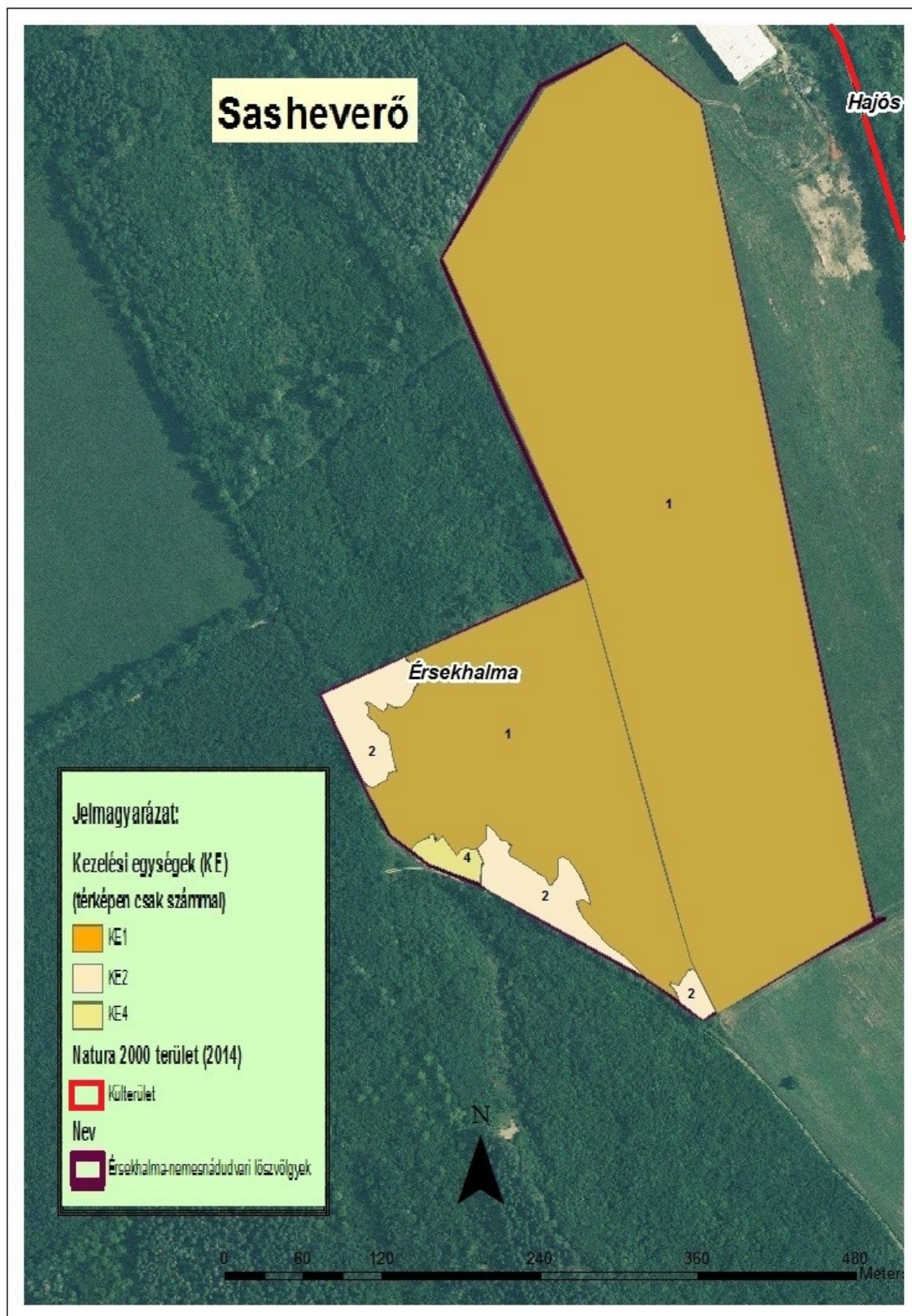
1. sz. térkép: A tervezési terület kezelési egység térképe, 2014

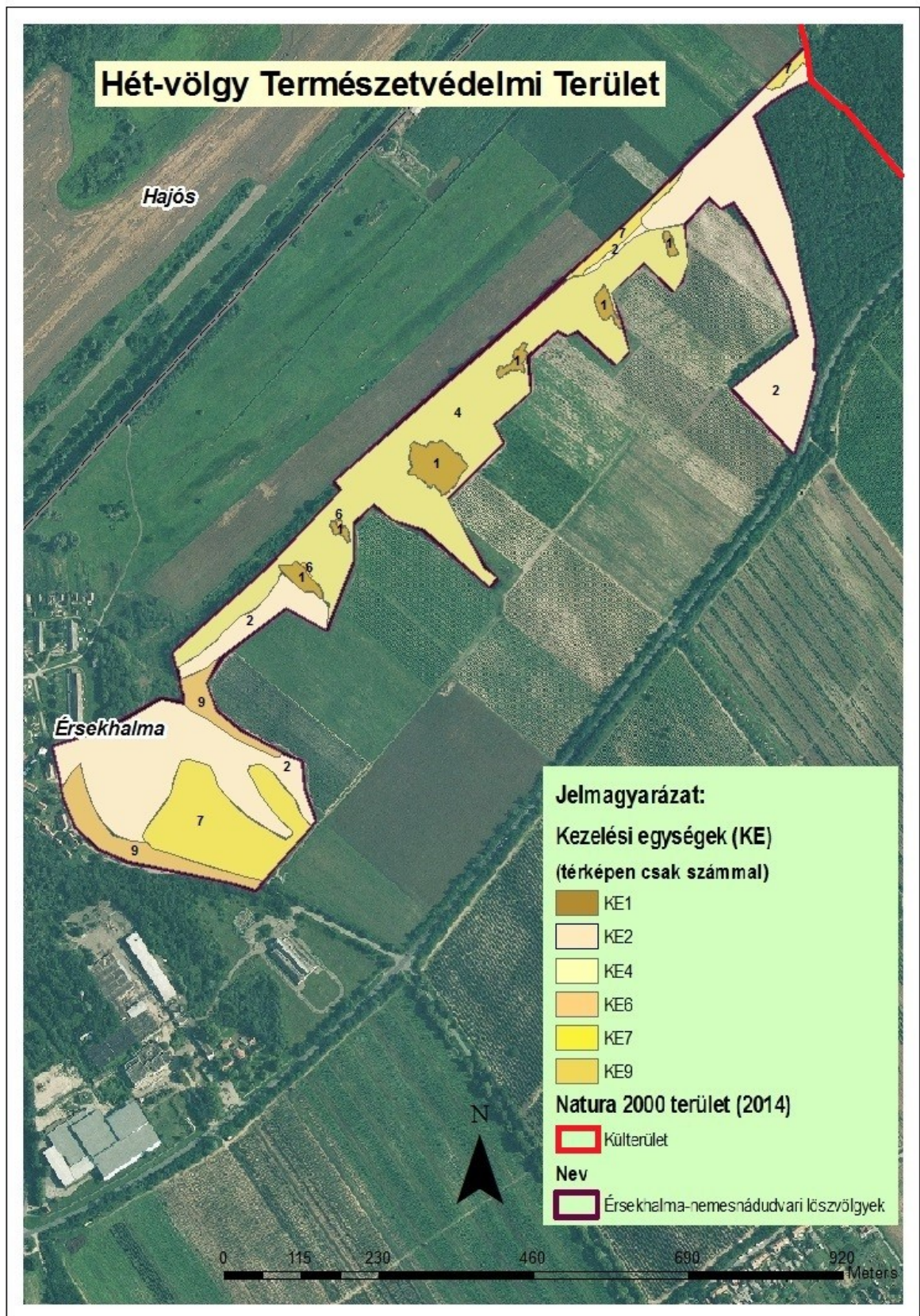
2. sz. térkép: A tervezési terület kezelési egység térképe, 2014

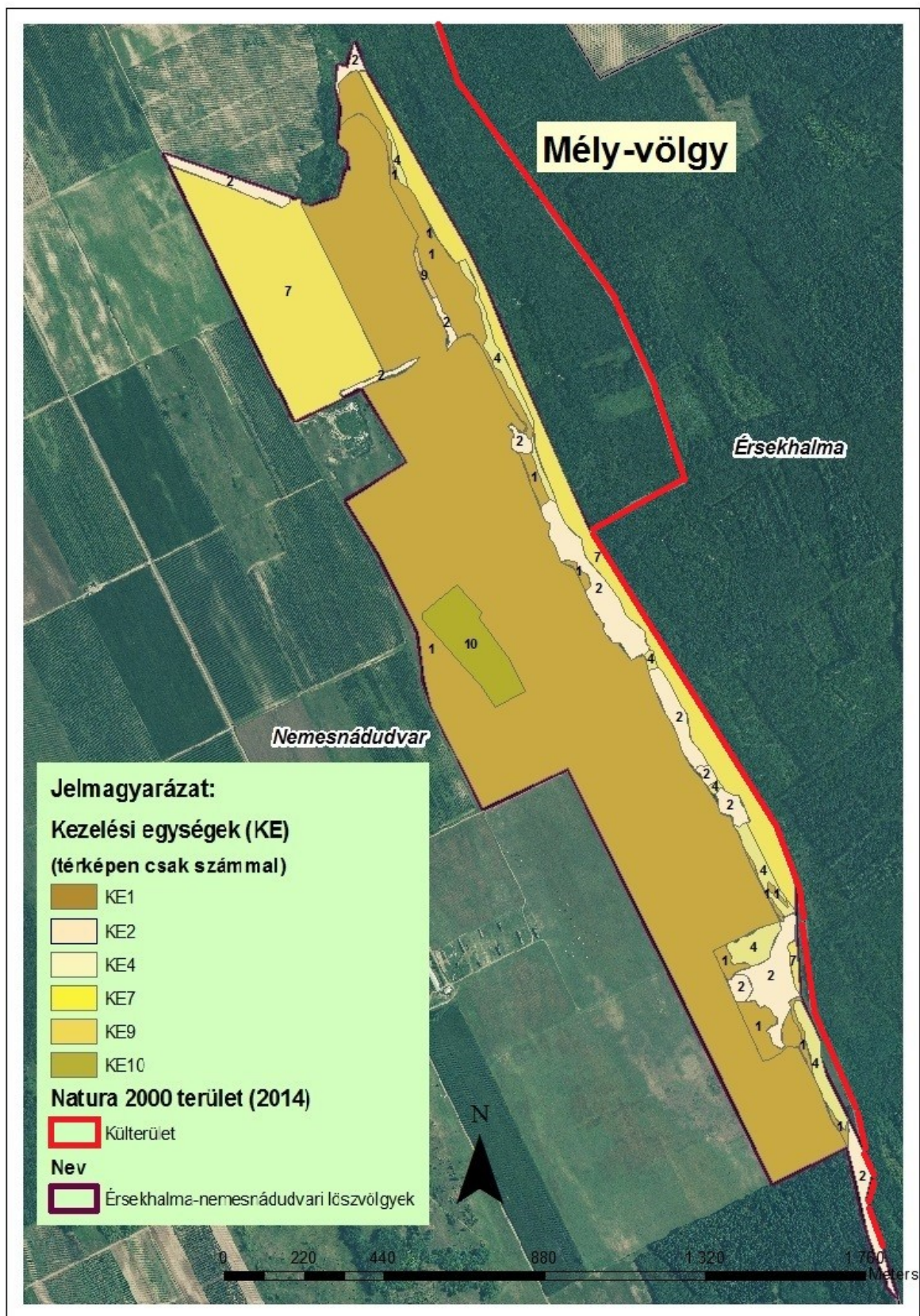
3. sz. térkép: A tervezési terület kezelési egység térképe, 2014

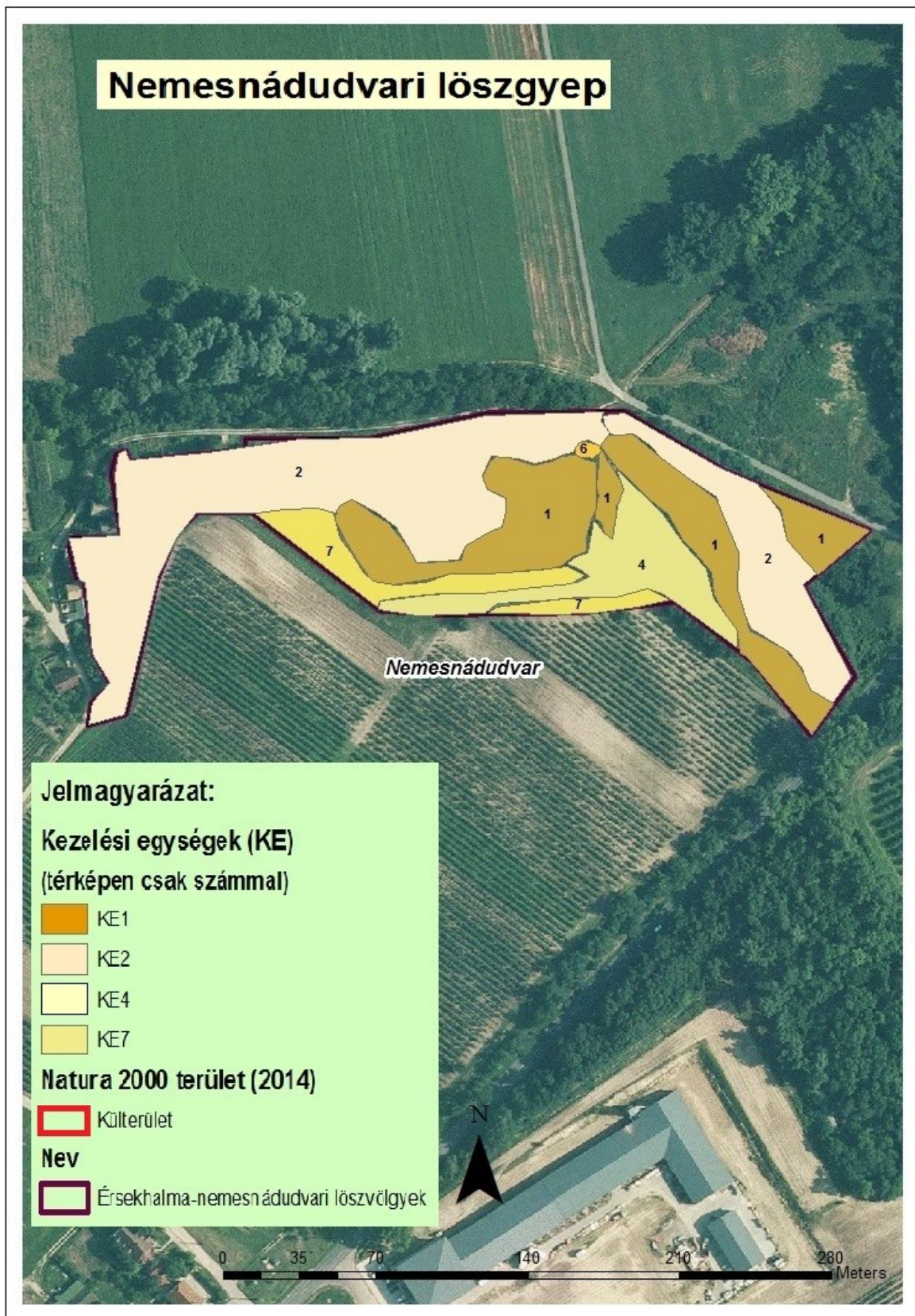
4. sz. térkép: A tervezési terület kezelési egység térképe, 2014

5. sz. térkép: A tervezési terület kezelési egység térképe, 2014

6. sz. térkép: A tervezési terület kezelési egység térképe, 2014

3. 3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdon viszonyok függvényében

3. 3. 1.

Agrártámogatások

3. 3. 1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Az Érsekhalma-nemesnádudvari löszvölgyek (HUKN20033) Natura 2000 terület jelenlegi agrártámogatási lehetőségeit az alábbiakban foglaljuk össze.

Miként az ország más mezőgazdasági hasznosítás alatt álló területén, a jogszabályokban előírt, kötelező földhasználati előírások betartása esetén egységes területalapú támogatás igénybe vehető a területen.

Kiegészítő támogatásként, a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007 (X. 18.) Korm. rendelet kötelező előírásainak betartása és a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ) fenntartása esetén, a 128/2007 (X. 31.) FVM rendelet alapján évente 38 euro/ha kompenzációs kifizetés vehető igénybe a gyepeként hasznosított területeken.

A 25/2007. (IV.17.) FVM rendelet alapján igénybe vehető kedvezőtlen adottságú területeken (KAT) történő gazdálkodás keretében nyújtandó kompenzációs támogatások is elérhetőek.

Az önkéntesen vállalt előírásokért igényelhető mezőgazdasági támogatások közül az ország egész területén (a támogatható mezőgazdasági területeken) igénybe vehető, horizontális, továbbá jelen Natura 2000 terület esetében agrár-környezetgazdálkodási célprogramok - gyepgazdálkodási és szántóföldi célprogramok - állnak a gazdálkodók rendelkezésére. Ezek jogszabályi alapját az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009 (V. 14.) FVM-rendelet hatályos szövege képezi.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nem termelő mezőgazdasági beruházásokhoz nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 33/2008 (III. 27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe a növény- és állatvilág fajgazdagságának növelése érdekében tett, nem közvetlenül gazdálkodási célú földhasználati intézkedésekre, így a 3. § (1) és (2) bekezdése alapján, egyebek között (a természetvédelmi szempontból legfontosabbakat említve):

- sövénytelepítésre;
- füves mezsgye telepítésére;
- környezetvédelmi célú gyeptelepítésre,
- természetvédelmi célú gyeptelepítésre;
- természetes alapanyagú madárvédelmi berendezések létesítésére.

A tárgyi Natura 2000 területen az erdőterületek fenntartási tervben foglalt céljainak megvalósítása érdekében igényelhető:

- a 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az EMVA-ból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló célprogramok,
- a 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az EMVA-ból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások,
- a 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az EMVA-ból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás.

Érintett blokkazonosító	Blokk összes területe	Támogatható terület
DFWR4-V-13	47,08	36,95
DA7C3-L-13	16,51	11,8
DC2K3-N-13	10,13	6,95
DP653-Q-13	16,51	11,88
DEJY9-Q-13	15,97	1,16
D3QY9-P-13	26,39	25,28
D3HR9-8-13	12,91	12,91
D3FK9-1-13	50,49	43,2
D5AY9-C-13	104,69	0
D63R9-X-13	13,41	13,41
DA4Y9-A-13	57,71	54,55
D3T59-X-13	7,76	2,5
D2VK9-D-13	11,45	8,25

A Natura 2000 területet érintő MEPAR blokkazonosítók

3. 3. 1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg csupán az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet alapján van kompenzációs kifizetés. Az előbbi rendeletekben meghatározott földhasználati előírások betartása minden Natura 2000 területen kötelező. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban még szántó, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezen területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhely-védelmi intézkedések nincsenek.

A gyepterületekre vonatkozó földhasználati korlátozások olyan alapvető előírásokat fogalmaznak meg, melyek betartása minden hazai gyepterületen elengedhetetlen, a természeti értékesség fenntartása érdekében. Ez a rendelet azonban az általánosságából adódóan nem tud kezelni olyan speciális területi problémákat, melyek a Natura 2000 hálózat esetében fontosak. Ebből adódóan a fenntartási tervek egyik legnagyobb hozadéka az a területiségből eredő specialitás, mely megfelelően képes megalapozni a speciális kezelési irányokat. Ezen túlmenően a fenntartási tervek egy, a jelenleginél pontosabb, a területek igényeihez jobban igazodó támogatási rendszer megalapozását is hivatottak előkészíteni, és szakmailag megfelelően alátámasztani.

A lezárult 2009-2014 agrár-környezetgazdálkodási támogatások folytatását jelentő, következő agrár-környezetgazdálkodási programot minél előbb javasolt elindítani.

Javasolt a teljes tervezési terület, beemelése a Magas Természeti Értékű Területek új rendszerébe. Ez által a zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok magasabb kifizetési összegű és nagyobb természetvédelmi hozadékú, kifejezetten természetkímélő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések is elérhetővé válnának a teljes terület gazdálkodói számára (minden művelési ágot érintően).

Tájegységi szinten a Kedvezőtlen Adottságú Területek új, bővülő lehatárolása (amennyiben a tervezési területek beletartoznának) az előírásaival segítheti a terület (az egész térség) legfontosabb problémáját jelentő szárazodás-víz megőrzés-szélerózió kezelését; mivel nagy kiterjedésű területeken tereli a gazdálkodókat a kevésbé vízigényes és tartósabb talajtakarást adó kultúrák megőrzése (állandó gyepek) és természetese felé (évelő növények, takarmánynövények).

A kezelési egységek szempontjából fontos a következő javaslatok megjelenítése jövőbeli agrártámogatási programok intézkedéseinél, műveleteinél és előírásainál (az érintett művelési ágakra vonatkozóan):

- javasolt a gyepek közé beékelődő illetve érintkező szántóterületek kezelt parlag, még inkább gyeppel, illetve vizes élőhely felé történő spontán vagy irányított átalakításának, illetve a feltört gyeprészek visszagyepesítésének kiemelt támogatása;
 - erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás és agrár-erdészeti rendszerek támogatása alapvető fontosságú; meg kell vizsgálni az állami erdőgazdálkodó részvételi lehetőségeit ezen programokban;
 - gyepek esetében a legeltetési sűrűség és a kaszálási időpont meghatározására, illetve a legelésből-kaszálásból kizárt területek lehatárolása az évekre előre megadott konkrét időpontok helyett alkalmasabb a nemzeti park igazgatóság által a gazdálkodóval közösen kidolgozott és évente felülvizsgált „legeltetési/kaszálási terv” alkalmazása, mert rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé az eltérő évi csapadékviszonyokhoz és a változó gazdálkodási adottságokhoz (állatállomány, szénaigény, géppark);
 - általánosságban az inváziós növényfajok visszaszorításának támogatása alapvető fontosságú;
 - fentiek esetében alapfeltétel az érintett művelésből kivett területrészek beemelése a támogatható területek közé;
 - fontos szempont az állami tulajdonú területkezelők (pl. állami erdőgazdaság, nemzeti park igazgatóság) támogatásokhoz, kompenzációs kifizetésekhez és agrár-környezetgazdálkodási kifizetésekhez való hozzájárása, aminek a természetvédelmi szempontokat kellene előtérbe helyezni (az előírt, vállalt és elvégzett területkezelésért szektortól függetlenül járjanak a támogatások, kifizetések)
- Továbbá az alábbi javaslatok is megfontolandók lennének:

- A jelenlegi támogatási szabályok felülvizsgálata, meglévő támogatási összegek közelítése az EU-s szinthez,
- A gyepterületen a nem termelő beruházások támogatásának folytatása és bővítése,
- Differenciált gyeptámogatás élőhely-specifikusan és földhasználatonként meghatározva, így fás legelők kialakításának támogatása, inváziós fajok elleni védekezés többlettámogatása, további speciális fajvédelmi többlettámogatások korlátozások miatt,
- Szántó, fásított terület művelési águ támogatási rendszer kidolgozása és bevezetése,
- Nem termelő beruházások támogatásának kidolgozása és bevezetése erdő művelési águ területen, így pl. madárvédelmi berendezések kihelyezése, odvas fák lábbon hagyása, ritka és őshonos cserjék megőrzése, vadgyümölcsök, idős fa- és cserje

- egyedeinek visszahagyása, fészket tartó fák visszahagyása,
- Nem őshonos erdőállományok fafaj cserés erdőfelújításainak (legalább 3 különböző őshonos fajjal és cserjével elegyben) történő többléttámogatása,
- A támogatást kifizető szerv támogatás-elbírálási-, ellenőrzési- és kifizetési rendszerének átalakítása, a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóság szakmai befolyásának erősítése,
- NATURA 2000 földhasználati szaktanácsadás többléttámogatása.

3.3.2 Pályázatok

A területen a 2014-ben indult KEOP projekt a „Halmok az évszázadok sodrásában – Halmok, földvárak természetközeli állapotba való visszaállítása a Duna-Tisza közén” című KEOP-(7.3.1.2/09-11) a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság gondozásában, mely 2015 év végéig tart.

Az érintett beruházás az Érsekhalma külterületi 016/19 hrsz-ú ingatlanon valósul meg. A tervvel egyben a környezet szempontjából is kiemelt jelentőségű kedvező hatás érhető el, mert az akácok letermelését követően a platón megszűnik a tápanyagok – főleg a nitrogén – akkumulációja a talajban, s az már nem szivárog a talajvízzel le, nem jut le partomlásokkal az azt övező löszvölgyekbe. A tájidegen, inváziós fajok alkotta erdő helyett egy természetközeli, tájba illő löszgyep rekonstrukciója van célként kitűzve, amely a földvár bemutatásához is jobban illeszkedik. Az ilyen platóhelyzetű löszgyepek szinte teljesen eltűntek az Érsekcsanád-Császártöltési-löszhátról. Az akácok és a galagonyás cserjések ritkításával ismét megkísérelhető a löszgyepek rekonstrukciója, mert azok a gyepet jelentősen benőtték tájszinten is jelentősen csökkentve ezen értékes, ritka Natura 2000-es jelölő élőhelyek területét. A partfalbiztosítás is elősegíti azt, hogy a partomlásokkal a gyep terület ne csökkenjen tovább. Az akácok letermelésével a fák gyökerei nem fogják továbbrontani a földben lévő régészeti tárgyak állapotát, a földvár eredeti alakja is láthatóvá válik, annak állagmegóvása ez által javulhat. A biodiverzitás monitoring a területéről szerzett információk bővítésében, más hasonló tájakban végzett gyeprekonstrukciókhoz szolgáltatott adatokat.

A projekt indirekt módon az emberi egészség védelmét is szolgálja, hisz a tanösvényen a közelebbi és távolabbi környékről (lásd főleg a Bajai Járás) idelátogató diákok nem az iskola négy fala közt, hanem a természetben, élőben tapasztalhatják meg az elsajátítandó ismereteket. A projekt rekreációs lehetőséget is biztosít, ami az emberek pihenését, s ez által regenerációját is szolgálja. A partfalerősítés ugyanakkor megakadályozza azt is, hogy a leomló part életeket veszélyeztessen.

A jelen fenntartási tervben szereplő további élőhely-fejlesztések kivitelezéséhez további KEHOP és LIFE pályázati források elérésére lesz szükség a jövőben.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területhez kapcsolódóan nincs egyéb javasolt eszköz a kezelési javaslatok megvalósításához.

3. 4 A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1.Felhasznált kommunikációs eszközök

Általánosságban:

Az Érsekhalma-nemesnádudvari löszvölgyek Natura 2000 területen a fenntartási tervek elkészítéséhez kapcsolódóan a projekt megindulásakor levélben értesítettük az 1 ha területnél nagyobb területen gazdálkodókat, illetve az egyéb érintetteket. Az 1 ha-nál kisebb területtel rendelkezőket önkormányzati hirdetmény útján értesítettük a Natura 2000 fenntartási terv készítéséről és a szükséges információkról.

A továbbiakban a jelentősebb földhasználókat és a területen élőket az illetékes természetvédelmi őrkerület-vezető felkereste és többségükkel egy személyes interjú készült, amelyen egy interjújegyzőkönyv került felvételre, melyet mindét fél aláírásával hitelesített. Az interjújegyzőkönyv tartalma az interjúk végétével feldolgozásra kerültek és a vélemények figyelembe lettek véve a tervezés folyamatában.

Az interjúkon túl a másik fontos kommunikációs eszköz a területen az egyeztető gazdafórum fórum volt, amelyet 2013. november folyamán szerveztünk. Az egyeztető gazdafórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhattak be, megoszthatták egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervekről, változtatásokat javasolhattak. Mindezzel nem csak javulhat a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot fog tükrözni), de növekedhet a terv helyi elfogadottsága is. A fórumokat megelőzően a legfőbb érintettek számára postai (ajánlott levélben) vagy elektronikus úton megküldtük a terv egyeztetési változatát, illetve az érintett települések önkormányzatait megkértük az egyeztetési változat kifüggesztésére. A fórumokra meghívtuk a települések vezetőit, a helyi gazdálkodókat, az ingatlan tulajdonosokat és ingatlankezelőket, egyéb tájhasználókat, a civil szervezeteket, a hivatalos szervek és kezelők részéről pedig a falugazdászokat, az erdőfelügyelőket, a vízügyi szerveket és az illetékes Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársait. A fórumon elhangzottakat folyamatosan dokumentáltuk, és a javaslatokat a terv végleges változatába beépítettük. Természetesen a terv véleményezésére írásban, a projekt honlapjain (www.akusztikakft.hu, www.natura.2000.hu, www.knp.hu), illetve e-mailben vagy postai úton továbbítva is lehetőség volt. Az e-mailen és postai úton érkezett írásos észrevételek és vélemények mindegyikére maradéktalanul levélben egyenként, ajánlott levélként válaszoltunk.

Felhasznált kommunikációs eszközök összefoglalása konkrét adatokkal:

Érintettek ajánlott levélben, önkormányzati közzététellel vagy e-mailen történő megkeresése, tájékoztatása.

Az önkormányzatokat, a területileg illetékes hatóságokat és hivatalokat, az 1 ha területtől nagyobb területet használókat, illetve tulajdonosokat (vagyonkezelőket), valamint az érintett egyesületeket, civil szervezeteket 2013 áprilisában levélben (79 db) értesítettük a NATURA 2000 fenntartási terv-tervezés indulásáról, az 1 ha-nál kisebb területtel érintetteket pedig a Nemesnádudvar, Császártöltés és Érsekhalma Községek

önkormányzati hirdetőműjén keresztül tájékoztattuk ugyanerről. Továbbá mellékeltek egy elérhetőségek egyeztetését és a tervezésben részvételi szándék kifejezését lehetővé tévő kérdőívet azoknak, akik levélbeni tájékoztatást kaptak a visszajelzés információival együtt. A visszajelzés aránya nagyon alacsony (5 % alatti) volt.

2013 novemberében ajánlott levélben (116 db) és e-mailben tájékoztattuk az érintetteket a terv tervezet írásbeli véleményezési lehetőségeiről, és ugyanabban a levélben mindenki meghívót is kapott a 2013. november 20-ai érsekalmi gazdafórumra.

Terepbejárás

Az egységes kérdéssoron alapuló személyes interjúk, terepbejárások lebonyolítását a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrkerület-vezetője végezte el a jelentősebb területhasználókkal 2013 augusztusában és szeptemberében. Személyes megkeresésre, jegyzőkönyvezett terepbejárásra a jelentősebb nagyságú területen gazdálkodó területhasználók – akik legtöbb esetben földtulajdonosok/vagyonkezelők is – és a területi természetvédelmi őrkerület-vezető által javasolt helyi gazdálkodók esetében került sor. Összesen 4 jelentős területhasználóval készült interjú, akik között leginkább gyepgazdálkodást (kaszálás/legeltetés) és erdőgazdálkodást folytató, nagyobb területtel bíró gazdák voltak. A gazdálkodókkal egyenként történt interjúk 2013.08.13, 2013.08.15 és 2013.09.19-én zajlottak le. Az interjúk során kiderült, hogy a gazdálkodók ismeretei a NATURA 2000-ről eléggé hiányosak, illetve a meglévő információikat nagyon változatos forrásokból szerezték be ezidáig. Az interjúalanyok közül 3 magánszemély és 1 önkormányzat volt érintett. Az interjúk időpontjainak egyeztetése a természetvédelmi őrkerület-vezető által előzetesen telefonon történt az interjú előtt 5 munkanappal. Az interjúkról mindkét fél által aláírt jegyzőkönyvek állnak rendelkezésre.

Weblap

A tervezés során a mindenkori NATURA 2000 fenntartási terv-tervezeteket és minden egyéb, a tervezéssel kapcsolatos információt a www.akusztikakft.hu, a www.natura.2000.hu és a www.knp.hu honlapon jelenítettünk meg aktuálisan.

Gazdafórum

A tervezés során 1 gazdafórumot szerveztünk 2013.11.20-án, Érsekhalma településen. A fórumon összesen 13 (+1 tervekészítő megbízott szakértő) érintett – gazdálkodók, földtulajdonosok, vagyonkezelők, települési önkormányzatok, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és államigazgatási szervek képviselői – vettek részt. A fórumokon a fenntartási terv tervezetét a megbízott tervező mutatta be prezentáció keretében az érintett gazdálkodók és államigazgatási szervek számára, majd személyes beszélgetésre (kerekasztal megbeszélésre) került sor. Az elhangzott vélemények, visszajelzések, javaslatok és válaszok a mindenki által aláírt emlékeztetőbe kerültek. A tervre vonatkozó javaslatok többsége a későbbiekben felhasználásra került a tervezésbe vagy beépítésre került a tervbe. A fórumon a tervet az Akusztika Kft. megbízott tervezője, továbbá a KNPI munkatársai képviselték.

Önkormányzati közzététel

A fenntartási terv-tervezetének közzététele az érintett 3 települési önkormányzatnál (Császártöltés, Érsekhalma, Nemesnádudvar) 2014. 03.17 és 04.08 között kifüggesztésre

került azzal, hogy a véleményeket, javaslatokat 04.15-éig kell megküldeni postai vagy elektronikus úton az Akusztika Kft. címére.

Nyomtatott terv-tervezetének megküldése

A települések helyi falugazdászai, valamint az államigazgatási szervek és intézmények ajánlott levélben megkapták a fenntartási terv-tervezet nyomtatott példányát is véleményezésre. (35 db)

Alkalmazott kommunikációs eszközök összefoglalva:

A közvetítés a következő kommunikációs eszközök segítségével történik:

- jegyzőkönyvezett terepbejárás egy alkalommal nagyobb partnerenként (személyes megkeresések – a potenciális partnerekkel való személyes kapcsolatfelvétel egyik legfontosabb eleme a kommunikációs tevékenységnek.)

- gazdafórum egy alkalommal (Érsekhalmán) (részletes beszámoló az érintett gazdálkodók, döntéshozó és felügyeleti szervek számára a fenntartási terv addigi eredményeiről, mind szélesebb körű ismertség és véleménynyilvánítás biztosítása).

- önkormányzati közzététel mindhárom érintett (Érsekhalma, Nemesnádudvar, Császártöltés) településen két alkalommal, (a projekt megindítása, a fenntartási terv eredményeinek elérhetősége, a mind szélesebb körű ismertség, nyilvánosság és véleménynyilvánítás biztosítása).

- az e-mailen és postai úton érkezett észrevételek és vélemények egyenként, ajánlott levélben megválaszolásra kerültek.

- minden érintett ajánlott levélben vagy e-mailben történő megkeresése, tájékoztatása egy alkalommal történt.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Az Érsekhalma-nemesnádudvari löszvölgyek Natura 2000 területen a kulcsérintettek Érsekhalma, Nemesnádudvar és Császártöltés Önkormányzata, a helyi gazdálkodók és az illetékes falugazdász, valamint a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága. Kisebb mértékben érintett az Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, valamint a három település lakossága.

A kommunikáció célcsoportjai összefoglalva:

- A fenntartási tervben előírtak végrehajtására kötelezettek:

- gazdálkodók;

- Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói;

- Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok;

- esetleges bányászati jogosultságok jogosítottjai és ezek gazdasági érdekképviselői szervei.

- A fenntartási terv elkészítésébe bevont partnerek:

- együttműködő partner – területileg illetékes nemzeti park igazgatóság.

- A fenntartási terv eredményeit felhasználó, illetve a projekt végrehajtását felügyelő szervek:

- az ágazatban működő döntéshozó, felügyeleti szervek;

- támogatást biztosító és a végrehajtást felügyelő szervezetek;

- helyi érintettségű környezetvédelmi társadalmi szervezet;
- falugazdászok;
- agrár-érdekképviseleti szerv;
- egyéb azonosított érintettek.

A tervekészítés során az alábbi érintettek bevonása történt meg:

Helyi érintettek:

Tulajdonosok (vagyonkezelők) és/vagy földhasználók 1 ha terület alatt:
38 fő

Tulajdonosok (vagyonkezelők) és/vagy földhasználók 1 ha terület felett:
20 fő

Önkormányzatok:

- Császártöltés Önkormányzata 6239 **Császártöltés**, Keceli utca 107
- Érsekhalma Önkormányzata 6348 **Érsekhalma**, Fő utca 22
- Nemesnádudvar Önkormányzata 6345 **Nemesnádudvar**, Petőfi Sándor utca 40

Egyéb intézmények, államigazgatási szervek:

Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség Bajai Kirendeltsége	Baja	Bajcsy-Zs. u. 10.
Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség	Szeged	Felső-Tisza part 17. Tóth Kálmán tér 7.
Nemzeti Környezetügyi Intézet Alsó-Duna-völgyi Kirendeltség Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	Baja Kecskemét	Liszt Ferenc u. 19. Széchenyi I. u.
Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság	Baja	2/C.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal	Kecskemét	Deák Ferenc tér 3.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Földhivatala	Kecskemét	Fecske utca 25.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága	Kecskemét	Halasi út 34.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága	Kecskemét	Halasi út 36.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága	Kecskemét	Halasi út 34.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága	Kecskemét	József A. u. 2. Szent István krt.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi Hivatal	Kecskemét	19/a
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Szakigazgatási Szerve	Kecskemét	Nagykőrösi út 32. Szent István krt.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Közlekedési Felügyelősége	Kecskemét	19/a
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Munkavédelmi Felügyelősége	Kecskemét	Bajcsy-Zsilinszky Endre krt. 2.
Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Felügyelősége	Kecskemét	Bajcsy-Zsilinszky

Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Fogyasztóvédelmi Felügyelősége	Kecskemét	Endre krt. 2. Deák Ferenc tér 3.
Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Hatósága	Szeged	Bécsi krt. 5.
Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Bács-Kiskun Megyei Kirendeltsége	Kecskemét	Kisfaludy u. 6.
Magyar Államkincstár Bács-Kiskun Megyei Igazgatóság	Kecskemét	Szabadság tér 1.
Bács-Kiskun Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	Kecskemét	Deák Ferenc tér 3.
Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság	Kecskemét	Batthyány u. 14.
Magyar Közút Nonprofit Zrt. Bács-Kiskun Megyei Igazgatóság	Kecskemét	Bocskai u. 5.
Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara	Kecskemét	Tatársor 6.
Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Kecskemét	Árpád krt. 4.

Bányavállalkozó:

RAG Kiha Kft. Bocskai út 134-146. D. ép. 3.
Budapest em.

Vadásztársaságok:

Császártöltési Hubertus Vt.	Császártöltés
Hajósi Földtulajdonosok Vadászó Közössége	Hajós
Gemenci Erdő-és Vadgazdaság Zrt.	Baja

Egyesületek, civil szervezetek:

Császártöltési Faluvédő Egyesület	6239 Császártöltés, Polgármesteri Hivatal
Császártöltési Gazdakör	6239 Császártöltés, Bajai u.62.
Császártöltési Hegyközség	6239 Császártöltés, Kossuth utca 170.
Nemesnádudvar Fejlődéséért Közalapítvány	6345 Nemesnádudvar, Szentháromság tér 1.
Nemesnádudvari Hegyközség	6345 Nemesnádudvar, Dózsa tér 1.
Együtt Érsekhalmaért Egyesület	6348 Érsekhalma, Petőfi utca 9.

Falugazdász:

Bács-Kiskun megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal körzeti iroda
Baja, 6500 Baja, Szent Imre tér 2.

További érintettek, nagy földhaszonbérlők, földhasználók:

Flaceb Kft.	6000	Kecskemét	Csongrádi utca 2
-------------	------	-----------	------------------

3. 4. 3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Az országos szinten érintett hatósági és területi kezelő szervekkel (mezőgazdasági, erdőgazdasági és vízgazdálkodási témában) szintén a projekt felépítésének megfelelően a projekt vezetői a projekt megindulásakor felvették a kapcsolatot egy kérdőív segítségével, melyben megkérdezték, hogy az érintett szervek miként

kívánnak a tervezési munkába bekapcsolódni, véleményt alkotni. A kérdőíveket kitöltve és visszaküldve a vélemények rendszerezésre kerültek, majd az abban foglalt választás szerint lettek figyelembe véve a tervezési munkában. Kiemelt figyelmet kapott a interjúzás során a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságának munkatársaival való egyeztetés: az eddigi tapasztalatok, nehézségek és a tervezett természetvédelmi beavatkozások alapos megismerése érdekében személyes találkozóra és több órás terepi bejárásra került sor a KNPI helyi munkatársával. Ez 4 érintettel, nagyobb gazdálkodóval történt meg sikeresen.

Az interjúk tapasztalatai:

Az interjúk alapján úgy tűnt, hogy az önkormányzatok és a gazdálkodók, valamint a KNPI között viszonylag gyakori, jó kapcsolat áll fenn, nem kis mértékben a területen illetékes természetvédelmi őrnek köszönhetően, aki személyes kapcsolatokat épített ki és ápol a faluban élőkkel. Mivel a két érintett település viszonylag kis település, a gazdálkodók jól ismerik egymást, gyakran egymástól is információhoz jutnak, ugyanakkor bizonyos helyzetekben összetartás helyett inkább versengenek egymással. A vízügyi szervvel a kapcsolat sokkal formálisabb, többnyire tavasszal, belvizes, csapadékos időszakban keresik egymást az érintettek. Az érintettek között a Natura 2000 kapcsán kialakult különösebb konfliktusról nem kaptunk információt.

A Natura 2000 hálózat nagyvonalakban ismert az érintettek körében, egyetlen interjúalanyunk számára sem volt újdonság a program. A Natura 2000 mögött meghúzódó koncepció, illetve a területkijelölések mikéntje és a védendő értékek köre ugyanakkor kevésbé ismert, bár ezek iránt az információk iránt is volna igénye az érintetteknek. A legtöbb megkérdezett a Natura 2000 programhoz közvetlen előnyt nem kapcsol. Általánosságban úgy látják, hogy a program újabb megkötéseket, szabályokat jelent, amit a gyepterületekre járó kompenzáció sem képes teljesen ellentételezni. A Natura 2000 kapcsán növekvő idegenforgalomra vagy más gazdaságilag is érezhető haszonra nem számítanak. Közvetett haszna a programnak az lehet, hogy a területhasználat tervezése átgondoltabbá válik.

A tervekészítés során 1 alkalommal megtartott nyílt gazdafórum történt Érsekhalma település Községi Házában, 2013. november 20-án.

A fenntartási tervre nem érkezett érdemi módosítási javaslat, inkább észrevételeket, kérdéseket tettek fel, amelyekre adott tervekészítői választ és a KNPI későbbi kiegészítését az emlékeztető (1. számú melléklet) tartalmazza részletesen.

A tervekészítés különböző fázisaiban adott szóbeli (gazdafórumon) és írásos vélemények (gazdálkodói, hatósági, kezelői stb.) mindegyike feldolgozásra és egyenkénti megválaszolásra került. A javaslatok a felhasználhatóság szintjén beépítésre kerültek a fenntartási tervbe. Erről szintén a külön levélben értesítést kapott a véleményező. (2. számú melléklet)

A gazdafórumon elhangzott szóbeli, valamint az írásos vélemények összefoglalva az alábbiak voltak:

A fórumokon elhangzott észrevételekből és az írásban beérkezett véleményekből jól látszik, hogy minden megszólaló érdekelt a maga szempontjait tekinti elsődlegesnek. Mivel ezeket a szempontokat össze kell hangolni egymással és a természetvédelmi célkitűzésekkel, szükségszerűen vannak nem beépíthető javaslatok. Összességében

elmondható, hogy egymás meghallgatása zökkenőmentesen zajlott és segítette egymás szempontjainak megértését, valamint a terv javára szolgált.

- A gazdafórumon elhangzott, gazdálkodók általi felvetések és kérdések egy része arra irányult, hogy milyen módon, milyen szempontrendszer alapján és mikor történtek a NATURA 2000 területek lehatárolása és kihirdetése. Felvetették és kifogásolták azt, hogy ők a folyamatról és a kihirdetésről, illetve a földhivatali bejegyzésről semmilyen tájékoztatást nem kaptak. Elmondták azt is, hogy ez az első hivatalos fórum, ahol elmondhatják véleményüket a NATURA 2000-ről és összefoglaló információkat kapnak ennek lényegéről és szükségességéről.
- A gazdafórum felvetései között szerepelt továbbá a gyep fogalmának tisztázása, a természetbeni állapot és az ingatlan nyilvántartás szerinti állapot közötti eltérés mihamarabbi rendezésének szükségessége, a művelési ág váltások engedélyezésének módja és folyamata, az önként vállalható földhasználati beavatkozások javaslati szinten történő megfogalmazása, valamint a kezelési előírások részletei, illetve a vegyszerhasználat feltételei.
- Az írásos vélemények közül a legaprólékosabban és legrészletesebben a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága véleményezte a tervtervezetet, aki az egyes kezelési egységeken belül az erdőkre vonatkozó kezelési előírások értelmezését és relevanciájának átgondolását kérte a tervkészítőtől, illetve az észrevételek és előírások, pontatlanságok kijavítását kérte a tervben. Ez meg is történt a tervkészítés során.
- Az erdészeti hatóság képviselője a külső veszélyeztető kódok közül a B02 jelű kód létjogosultságának felülvizsgálatát kérte a tervkészítőtől. A kód kapcsán a terület természetvédelmi kezelőjével, a KNPI-vel történt konzultáció során bebizonyosodott, hogy az érintett B02 külső veszélyeztető kódot a tervkészítés fázisában kivenni nem lehet a NATURA 2000 fenntartási tervből, mivel az szerepel a NATURA 2000 terület EU által jóváhagyott SDF adatlapján (Natura 2000 adatlap), melynek aktuális felülvizsgálati folyamata időközben lezárult. A tervkészítő a B02 külső veszélyeztető kódot ezért benne hagyva, javaslatot tesz a NATURA 2000 fenntartási tervben a soron következő felülvizsgálati folyamatban a B02 külső veszélyeztető kód létjogosultságának, pontosításának és területi lehatárolásának átgondolására és megvitatására az érintett természetvédelmi és erdészeti szakmai és hatósági szereplőinek bevonásával.

Kiskőrös, 2015. március 17.

.....
Agócs Gábor
tervkészítő szakértő